

VÅRE
ROVDYR

Nr. 2/2001 Årgang 15

”Halerne vare afstudsede”

På sporet etter Sjølibamsen

Vargsymposiet

Mikkel Vegus

Ulvestatus

Forsiden:
Rødrev.
Maridalen, Oslo,
sommeren 1977.
Foto: Viggo Ree

Kommentar 34

Mikkel 35

Side 36

Vargsymposiet

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen
Våre Rovdyr
og utkommer fire
ganger pr år

Adresse
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen
Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Trykk
Mæland Offset as
Postboks 1598 Stoa
4857 Arendal

Opplag
2300

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Ulvestatus 40

Mye svindel i saueholdet? 42

Jervestatus 44

Miljøbevegelse mot bjørnejakt 45

Side 46

På jakt etter
Sjølibamsen

Side 48

”Halerne
vare
afstudsede”

Revestreker 60

To fluer i et smekk 60

Årsmøtereferat 61

Glimt fra årsmøtet 62

Hildes strek 64

Kjerne- områdene for bjørn

Kjerneområdene for bjørn ble i sin tid opprettet for å sikre levedyktige bestander av arten innenfor landets grenser. Områdene ble lagt til kommuner i nær tilknytning til svenskegrensen siden vi er helt avhengig av innvandrende dyr fra Sverige, samtidig som det var lite husdyr på utmarksbeite i disse områdene. Svenskene har som kjent tatt ansvar for bjørnen og bygget opp en bestand med ynglende binner. Disse binnene vil i framtiden danne noe av grunnlaget for reproduserende bjørnbestander innenfor kjerneområdene i Norge.

I dag opplever vi at det skytes bjørn hvert år innenfor kjerneområdene. Etter kjerneområdeetableringen har det falt diverse binner i Nord-Trøndelag, og bare i Lierne kommune er det i løpet av de siste fire årene skutt ikke mindre enn åtte bjørn, hvorav en var ei binne. I tillegg har kommunen søkt om å få skyte enda to dyr. FVR mener at den praksisen som i dag legges til grunn for forvaltningen av bl.a. bjørn overser Stortingets føringer om en levedyktig bestand av bjørn i Norge. I stedet prioriterer forvaltningen sauens bruk av utmarka og lar hensynet til sauene gå foran bjørnen innenfor kjerneområdet. Dette er en praksis som er tankeløs og ikke forenlig med en god rovdryrforvaltning.

Natur og miljøorganisasjonene har måttet akseptere at store rovviltarter ikke skal etablere seg overalt i landet. FVR mener at det er på tide at sauens bruk av utmarka blir evaluert, og at enkelte områder av norsk utmark i framtiden må være fri for sau. Forsvinner sauene fra deler av norsk utmark, vil det føre til at mye av konfliktgrunnlaget også forsvinner. Som en følge av en slik utvikling kan forvaltningen bruke tid på å bygge opp og sikre rovdryrene innenfor kjerneområdene.

Arne Flor

Rettelse:

I forbindelse med fotografiet av de to døde Imsdalsulvene på side 16-17 i Våre Rovdyr 1/2001 var fotografens navn feil. Korrekt navn skal være Sidsel Jordheim.

I 1965 statistikkførte man ca 25.000 sauer som drept av rødrev. Så kom det frem at tap av husdyr som følge av rev i år 2000 var så og si null. I den forbindelse skrev Ingrid Bjørnov en tekst som ble fremført første gang på NRK Frokost-TV 15.3.01 og som gjengis her med Bjørnovs tillatelse.

MIKKEL

Musikk/tekst: Ingrid Bjørnov, © Warner/Chappell Music IB

**Det vi vet med sikkerhet om Mikkel Rev,
er at han er en kløpper til å skrive brev,
timene ved tavla har gitt resultat,
det er mye som tyder på at Mikkel har blitt byråkrat.**

**I 1965 da var reven ram,
drepte mer enn 25.000 sauer og lam,
men siden har han tydeligvis blitt lobbyist,
nå får ulven skylda for alt Mikkel har spist.**

**I følge tallene for året som gikk
hva gjelder saueflokker og tapsstatistikk,
må reven ha hatt et hvileår,
for ingen har sett ham ta et eneste får!
Er det mulig?**

**Mikkel har blitt vegetarianer, plutselig ble Reven mett.
Fikk han fæle mareritt om Bæ Bæ Lille Lammekotelett?
Pinnekjøtt og smalahove, har det blitt en saga blott?
Har Reve-Enka satt ned beinet og fått Mikkel
til å slutte med kjøtt for godt?**

**Sannsynligvis er dette bare lureri,
Mikkel har forstått at det er god strategi,
når ingen får erstatning blir det dårlig butikk,
og Reven har nese for rovdryrpolitikk.**

**Uforstyrret kan han gå på sauejakt
i nyanskaffet ulvekamuflasjedrakt,
han dekker sine spor, det er et svare strev,
men i etterkant har ingen sett snurten av rev.**

**Alternativt leser Mikkel Rev aviser,
og bekymrer seg for hva slags kjøtt han spiser
først trappet han ned til kylling og hare,
p.g.a. importforbud og smittefare,**

**men nå har Mikkel Rev blitt vegetarianer,
plutselig ble han uvel og mett.
Fikk fæle, svette mareritt om Bæ Bæ Lille Lammekotelett.
Pinnekjøtt og smalahove, har det blitt en saga blott?
Har Reve-Enka satt ned beinet og fått Mikkel
til å slutte med kjøtt for godt?
Til å slutte med kjøtt for godt,
Til å slutte med kjøtt for godt.**

Vargsymposiet

- en konferanse
for alle

Foto: Paul Granberg

Mats og Karin Ericson er drivende krefter bak Vargsymposiet.

Av Paul Granberg

For åttende året på rad ble det arrangert Vargsymposium - i Vålådalen i Sverige 19. - 21. mars. Dette symposiet har blitt en viktig konferanse for alle som er interessert i både negative og positive sider ved de store rovdyrene.

Tidligere ble Vargsymposiet holdt i Gillhov, som ligger litt syd-øst for Östersund, men symposiet har nå vokst seg så stort at det ikke lenger var plass i Gillhov. Derfor ble det i år flyttet til Vålådalen, på veggen mellom Storlien og Östersund, der bekvemmelighetene var langt bedre. Symposiet samlet i år over 200 deltakere, i tillegg til 19 forelesere innenfor en rekke temaer.

Symposiet er åpent for alle (etter påmelding), og man finner representanter fra reindriftsnæring, jordbruk, skogbruk, jegerorganisasjoner, offentlige myndigheter på forskjellige nivåer, forskning på flere felt samt verneorganisasjoner og mediene. Foreleserne gjenspeiler den samme allsidighet, men ut over det blir det hvert år hentet inn en eller flere forelesere fra land med større rovdyrbestander enn vi har i Skandinavia. Selv har vi som refererer fra symposiet deltatt fire år, og kan ut fra det nevne forelesere fra Romania, USA, Finland, Polen, Russland og i år fra Italia.

Det man som norsk tilhører legger særlig merke til på disse symposiene, er den nøkternhet og saklighet som preger diskusjonene både i forsamlingen og mennesker i mellom. Selv om de forskjellige interesser møtes og i blant kan stå ganske

LUIGI BOITANIs foredrag:

Ulven i Europa

Av Susanne Jäggi

"The diversity of wolf status and management problems in the European countries", var tittelen på Luigi Boitanis første foredrag. Og visst gjør det godt å sette ting i perspektiv, løfte blikket og se ut over vår norske eller skandinaviske horisont, som så altfor ofte begrenser seg til en eller annen form for "vi og de andre"-tenking. I det følgende forsøker jeg å gi et sammendrag av de punktene vi noterte oss.

Menneskets forhold til ulven har i Europa vært preget av forfølgelse og utrydding. Mønsteret varierer med kulturelle, historiske og geografiske faktorer. For eksempel i England var ulven utryddet allerede rundt 1500.

Ulike samfunn har ulike holdninger til ulv:

langt fra hverandre, er diskusjonene og samtalene preget av vilje til fremdrift i løsning av problemer og en langt større gjensidig respekt enn vi er vant til her i Norge.

Bak Vargsymposiet står Verdensnaturfonden WWF Sverige, som i år fyller 30 år, og TAIGA NATUR & FOTO ved Mats Ericson (biolog, fotograf, skribent og produsent) og Karin Ericson (skribent, fotograf og produsent). Uten en enorm innsats fra disse to, hadde ikke symposiet blitt hva det er. Symposiet blir på forskjellige måter støttet av en lang rekke organisasjoner, og også av offentlige etater som Naturvårdsverket.

Det vil føre for langt å komme inn på de enkelte emner som ble berørt, men det kan nevnes at det ble lagt fram foreløpige resultater fra intensivstudier på radiomerkete ulver, de siste undersøkelser om

- * Jeger- og samlersamfunn har som regel et positivt forhold til ulven, de ser på ulven med respekt og identifiserer seg med den.
- * For nomadiske samfunn som lever av det husdyrflokkene (i Europa var det som oftest sau) gir dem, er ulven derimot en konkurrent og en trussel. Deres forhold til den er negativt og konfliktfylt.
- * Det samme gjelder i prinsippet for bofaste husdyreiere. Men deres forhold til ulven kan være todelt, siden de ikke like ensidig er avhengig av dyrene sine.
- * Bønder i rene agrarsamfunn har ofte et likegyldig, positivt eller todelt forhold til ulven, preget av en betydelig grad av toleranse.

Det finnes også klare forskjeller mellom Nord- og Sør-Europa når det gjelder forholdet til ulven, og dette gjenspeiler seg i mønsteret for ulvens utryddelse i de ulike regionene.

I dag finnes det ulvebestander i 26 europeiske land. I 6 av dem er ulvene flere enn 1000, i 11 land finnes flere enn

bestandsstørrelsen av jerv i Sverige, og et foredrag om forholdet mellom gaupe og rådyr under tittelen "Den enes død - den annens brød". Fra Norge deltok Terje Bø fra Direktoratet for Naturforvaltning som snakket om norsk rovdyrforvaltning.

Et av de mer interessante innslag var Linn Svensson som hadde vært ett år som forskningsassistent for Christoph og Barbara Promberger i Romania. Her finner vi for tiden antakelig Europas tetteste bestander av store rovdyr, samtidig som landet har 10 millioner sauer på utmarksbeite om sommeren.

Sveriges miljøvernminister Kjell Larsson hadde et meget interessant foredrag om rovdyrene som del av vårt biologiske mangfold - på godt og vondt. Han begrunnet det overordnede mål om levedyktige stammer med etisk ansvar, økologisk

Luigi Boitani, en av verdens fremste ulveforskere, holdt to foredrag på symposiet.

Foto: Paul Granberg

500 ulver. 8 land har bestander på færre enn 500 ulver. Utviklingstrenden er stabil i 6 land, økende i 15 land (for eksempel Spania og Italia), minkende i 3 land og uavklart i ytterligere 3. Utviklingen påvirkes hovedsakelig av 3 faktorer:

ansvar, egenverdi, opplevelsesansvar, forskningsansvar og internasjonalt konvensjonsansvar.

Han la fram de bestandstall som svenske myndigheter tar sikte på i første omgang, hvilket er: ulv 200 dyr, jerv 400, gaupe 1500, bjørn 1000 dyr. Dessuten 600 hekkinger av kongeørn. Han uttrykte spesiell bekymring for bestanden av jerv der tendensen er for nedadgående i Sverige. Ellers kom han inn på vinterens ulvejakt i Norge, og la ikke skjul på hva både han og svenske myndigheter for øvrig mente om den!

Italieneren Luigi Boitani, en av verdens fremste ulveforskere, holdt to foredrag om ulven i Europa generelt og Italia spesielt. Disse foredragene finner vi det verdt å gå litt nærmere inn på.

- * Ulven selv
- * Historiske tilfældigheter
- * Vernetiltak

Utviklingen er antagelig ikke et resultat av bevisst forvaltning, men mest av økologiske og historiske prosesser.

Forvaltningen har ennå ikke klart å etablere stabilitet i forholdet mellom ulv og menneske. Konflikter og illegal jakt finnes fortsatt, og forvaltningen er i betydelig grad preget av *laissez faire* (dvs. ”la det skure og gå”). Internasjonalt samarbeid er dessuten fortsatt mangelvare, selv om de fleste europeiske land er for små til å sikre en ulvbestand alene.

Erstatningsordninger for beitedyr tatt av ulv finnes i alle land. Men de kan ikke løse konflikten alene, og de kan heller ikke forhindre illegal jakt.

Når det gjelder forskning og vern finnes det nesten ikke noe prosjekt over landegrensene, og her er faktisk det skandinaviske Ulvprosjektet et hederlig unntak. Men internasjonale kontakter mellom forskningsmiljøene finnes selvsagt, bare uten at de gir utslag i felles prosjekt. Forskningsinnsatsen er svært ulik i de ulike land. Lite blir gjort på genetikk, og veldig lite blir gjort på utbredelsesmønstre. Det meste av forskningen er konsentrert om verneområder. Prosjektperiodene er ofte for korte (2-4 år), og man er i for stor grad opptatt av små lokale bestander og genetiske varianter (f.eks. den italienske populasjonen).

Den svenske miljøvernministeren Kjell Larsson la ikke skjul på hva han mente om den norske ulvejakten i vinter.

Foto: Karin Ericson

Verneområdene omfatter ofte for små arealer, man tenker for lite storskala og for lite langsiktig. Det er et utslag av at ulvbestanden i Europa er fragmentert, dvs. delt opp i mange og spredte, små bestander. Dette, sammen med for mye fokus på enkeltindivider, innebærer en fare for at man mister perspektivet på det hele (arten og populasjonen).

På lovgivningssiden har bl.a. det seneste eksemplet fra Norge vist at Bernkonvensjonen er for svak, dvs. for lite forpliktende. Det fører til at også forvaltningen blir fragmentert ved det at regelverket blir utformet og håndhevet på regionalt og lokalt nivå. Og det er ikke godt nok tatt i betraktning at f.eks. Alpene vil få en felles ulvbestand i fire forskjellige land!

EUs politikk og regelverk virker inn på utvikling og forvaltning av

Europas ulvbestander på hovedsakelig to felt: Det som berører vern av arter og arealer, og det som berører landbrukspolitikk og matproduksjon. (*Den som vil vite mer om dette, og ikke minst hvordan disse to feltene kan og bør knyttes sammen, finner mye stoff omkring det på WWF sine Internettider: www.panda.org/resources/programmes/lepo. EPO står for WWFs European Policy Office.*)

Følgende tall kan illustrere noe av landbrukssubsidiens innvirkning:

Hvis en ulv eter en sau i Sveits eller i Norge, er hhv. 81% og 82% av sauen allerede betalt av skattebetalerne. I EU er det bare 59%.

En felles politikk og felles retningslinjer for forvaltningen av ulven i Europa er en nødvendighet. Man må tenke i større sammenhenger og drive mer internasjonalt samarbeid.

(I denne forbindelsen anbefales også et besøk på Internettidene til ”The Large Carnivore Initiative for Europe”, LCIE: www.large-carnivores-lcie.org).

Til slutt en påminnelse: Forholdet mellom ulv og menneske er en større utfordring enn genetikken i bestandene!

Lennart Nyman fra svenske WWF snakket i år om rovdyr og genetikk, hvilket blir hovedtema under neste års arrangement.

Foto: Paul Granberg

LUIGI BOITANI'S foredrag:

Ulven i Italia

Av Susanne Jäggi

I sitt andre foredrag kom Luigi Boitani inn på ulven i Italia, dvs. i områder med tett befolkning og betydelige mengder dyr (sau) på beite.

Luigi Boitani kan se tilbake på 25 år med forskning og vern av ulv i Italia.

I dag har mellom 4000 og 4500 ulver i hele verden radiosender på seg. Men fortsatt er det mye vi ikke vet om ulven.

Ulvens utbredelsesområde i Italia strekker seg langs med hele fjellkjeden fra grensa til Frankrike og ned til ”støvelspisen”. Ulvens viktigste områder i Italia er Abruzzo nasjonalpark øst for Roma, de nordlige Appenninfjellene, og det sørlige Italia. Ulven i Abruzzo lever i et fjellområde som går opp til mellom 2000 og 3000 meter over havet, et område med mange dalfører, landsbyer, veier og husdyr. Ulvene som lever her er avhengige av bøkeskogen som skjul.

Etter et grovt anslag finnes det omtrent 500-600 ulver i Italia i dag (og 60 millioner mennesker). Vanligvis lever ulvene i små flokker, er nattaktive, og sover i skogen om dagen. Det er bortimot umulig å se ulv i Italia. Om natta går de ned til dalene og landsbyene, og i Sør-Italia er det fortsatt tilfelle at de forsyner seg fra avfallshauger, slik det var vanlig i hele landet så sent som på 1970-tallet. Ulvene tar en del sau og geit, men også slaktavfall. Rådyr- og hjortestammer ble bygget opp mens det fantes en ulvestamme i samme område. Dessuten er villsvin et viktig bytte i noen regioner (Toscana) – og også villsvinbestanden ekspanderer. Et svært lett bytte for ulven er mufflonen som egentlig er en forvillet tamsau. Ulven kan utrydde mufflonen, fordi denne arten ikke er vant med ulver. Sett fra et naturforvaltningsståsted er dette en fordel – mufflonen er jo ingen naturlig hjemmehørende art i området.

Sauholdet er av stor økonomisk betydning for befolkningen i fjellene: Det er her ikke snakk om hobbybruk! Det finnes derfor i prinsippet en reell økonomisk konflikt mellom ulvbestanden og sauenæringen. I de sentrale delene av Italia, bl.a. også i Abruzzo-fjellene, har ulven aldri vært borte, og der har man i løpet av hundrevis av år utviklet en driftsform som fungerer. Den baserer seg på driftsenheter bestående av

- * en flokk med 300 sauer
- * en gjeter
- * to vokterhunder.

I senere tid har innfødte gjeterer fra Abruzzo blitt gradvis erstattet med gjeterer fra Balkan eller fra Nord-Afrika. De sistnevnte kjenner ikke ulven, kan ikke håndtere den og er redde, og det fører til at sauer blir tatt. Gjeterne fra Balkan derimot, akkurat som de innfødte gjeterne selv, kjenner ulven og vet hvordan de kan verne saueflokkene.

Det er nemlig slik at ulvefrykt er direkte proporsjonal med kunnskapsmangel (”ignorance”, sa Luigi Boitani på engelsk).

Tapene i saueflokkene er relativt små, og overskuddsdreping forekommer ekstremt sjeldent. Sauebøndene kan leve med de tapene ulvene påfører dem.

Når man setter ulike driftsformer opp mot hverandre i forhold til hvor mye skader ulver kan gjøre, ser det slik ut:

- * Med en dyktig gjeter og vokterhunder er tapene nesten lik null.
- * Med hunder uten gjeter er tapene ganske små.
- * Fritt beite er en invitasjon til ulven og tapene blir store – ”... and you better find another job”, la Luigi Boitani til.
- * Innhegninger er langt fra så effektive som gjeter og hund.

I Italia blir ulver skutt i løpet av jakttida (selv om det ikke finnes jakttid for

ulv). Ulver dør på grunn av ulykker, og noen blir forgiftet. Prosentandelen ”illegal død” anslås til rundt 15-20 %.

Hybrider mellom hund og ulv forekommer, og de overlever fordi de blir sett på som hunder. Omfanget av problemet er svært lite kjent, men antagelig er det veldig lite: Hybridisering av ulvestammen er ikke påvist av genetikerne. Åpenbart klarer hybridene ikke å overleve innenfor ulvflokkene. Det er gjort undersøkelser på ”ville” hunder. Det viser seg at disse har en høy dødelighet, og at flokkene opprettholdes gjennom at det kommer stadig nye flokkmedlemmer fra landsbyene.

Det største utbredelsespotensialet for den ekspanderende italienske ulvestammen ligger i Alpene, først og fremst i den franske delen.

For forvaltningen må det aller viktigste være å finne former for sameksistens av ulv og menneske. Det betyr at ulvestammene må forvaltes aktivt, med legal jakt i kontrollerte former, for å redusere den illegale jakten. Det er bedre enn den *laissez faire*-forvaltningen som fortsatt i for stor grad råder grunnen, og som gir ulven et strengt vern på papiret uten å bry seg så mye om hva som skjer i virkeligheten.

Hvorfor øker ulvestammen? Det har tre hovedgrunner:

- * Mindre folk og husdyr i utkantområdene, og samtidig økende viltbestander.
- * Ulven har aldri vært helt utryddet.
- * Ulven har fire bein og kan gå langt! Og den har et høyt reproduksjonspotensiale.

I Italia finnes det ikke noe forvaltningsmål for størrelsen av ulvbestanden. Man har innsett at **kontinuitet er viktigere enn tall** (*referentens uthevelse, fordi referenten synes at denne erkjennelsen er verdt å formidle med stor styrke videre til norske forvaltningsmyndigheter som jo som kjent setter alt inn for å bryte det som finnes av kontinuitet i for eksempel Østerdalen*).

Luigi Boitanis råd til Norge og Sverige er forresten klart og tydelig: SAMARBEID!

Norge og Sverige har én felles ulvbestand, og den bør forvaltes av én felles forvaltningsmyndighet. Målet må bestemmes politisk. Men forvaltningen må styres strengt – inkludert jakt og bestandskontroll.

Moss-Vålerparet med åtte valper

31.7.01 ble ulvekullet i Mossreviret sett under gunstige observasjonsforhold. Det ble observert åtte valper samtidig. To av valpene var magre og tydelig mindre enn de andre. Observasjonen ble gjort i østre del av Våler kommune. Kilde: Fylkesmannen i Østfold.

Minimum 5 voksne ulver i Dals Ed-Haldenflokken

13.6.01 ble det registrert spor etter den store lederhannen og minst fire andre voksne dyr som hadde gått på skogsbilveier i Aremark og Halden. Sporene ble fulgt og funnet igjen mange steder på en strekning på ca 1 mil. Sporene var ca 1 døgn gamle. Sporingen var mulig fordi veiene var fuktige og nylig skrapet. Kilde: Fylkesmannen i Østfold.

Svensk ulv til risikabel tilværelse i Norge

En ung hannulv fra Grangärde har forlatt sitt opprinnelige revir, og har nå vandret over til Norge. Den ble 27.07.2001 peilet vest for Stai i Stor-Elvdal kommune. Kilde: Skandulv.

Radiomerket ulv i Sverige funnet død

Natten til 26. juli rykket forskerne ved Grimsö forskningsstasjon ut til en av ulveprosjektets ti merkede Värmlandsulver. Signalene hadde endret karakter og ulven ble funnet død. Den var svært mager, men uten synlige skader. Politi ble tilkalt, men ingen ting på stedet gikk i retning av ulovlige forhold. Obduksjonen viste at dødsårsaken var blodforgiftning i brystet, antagelig som følge av en skade den hadde pådratt seg på sin ferd i skog og mark.

Ulven var en toårig hann som ble merket ved Bograngen, men som senere brøt ut fra lederparet og gikk i lag med en annen ulv ved Nyskoga.

84–100 ulver i Skandinavia

– men lite igjen i Norge

Dette kommer fram av den foreløpige statusrapporten (juni) fra det skandinaviske ulveprosjektet som beskriver situasjonen fram til utgangen av april i år. Det er imidlertid viktig å være klar over at dette estimatet er et maksimumstall. Ikke minst fordi man jo ikke kan kjenne til det reelle antall døde ulver.

Det var tolv familiegrupper i Skandinavia i perioden oktober 2000 til februar 2001. I ti av disse ble valpekull fra våren 2000 bekreftet.

Siden Atndalsflokken nå er en saga blott og siden et av de tre dyrene i Bograngenreviret vandret ut, var det ved utgangen av april ti familiegrupper tilbake. Av disse ti var det kun åtte grupper som hadde intakte alfapar, dvs. to revirmarkerende ulver av ulikt kjønn. I tillegg manglet bekreftelse på alfapar i Gravendal-Nittälvenflokken.

Ut fra forrige vinters bestand, beregnet ungeproduksjon, kjent avgang osv. har man kommet fram til at bestanden i Norge og Sverige ved utgangen av april 2001 var på 84-100 individer eller i gjennomsnitt 92 ulver. I april i fjor lå bestandsestimatet på 61-75 individer.

Tre familiegrupper hadde tilhold kun i Norge fram til februar. Det ble ungeproduksjon i alle tre i fjor. Imidlertid ble alfahannen i Koppangflokken skutt 27. august og etter at Atndalsflokken ble borte, var det i april i år kun én reproduksjonsdyktig familiegruppe igjen i Norge (Moss-Våler).

Minst en av de tre grenseflokkene fikk valper i fjor (Kongsvinger-Årjöng). Situasjonen i Dals Ed-Haldenflokken var usikker med tanke på reproduksjon, mens det ikke skjedde noen forplantning i Bograngenflokken. Her vandret dessuten et av dyrene ut slik at det i april kun var et par igjen.

I Sverige var det i fjor seks ynglinger. I Grangärde mistet man kontakten med alfatispen i november, og det var pr april i år usikkert om det fortsatt var to alfadyr i Gravendal-Nittälvenflokken.

Pr april var det dermed sju-åtte familiegrupper med to alfadyr i Skandinavia.

I tillegg til familiegruppene ble det fram til februar registrert fire revirmarkerende par - et i Norge (Gråfjell) og tre i Sverige. Pr april utgjorde imidlertid grenseparet ved Bograngen det femte. Den unge hannen som vandret ut herfra i slutten av februar, ble senere sporet sammen en annen ulv sør for Nyskoga (men funnet død natten til 26. juli - se venstre ramme).

Etter at et dyr i Koppangflokken ble skutt 1. mai kjente man på dette tidspunkt til tolv døde ulver på norsk side og to i Sverige siden oktober i fjor,

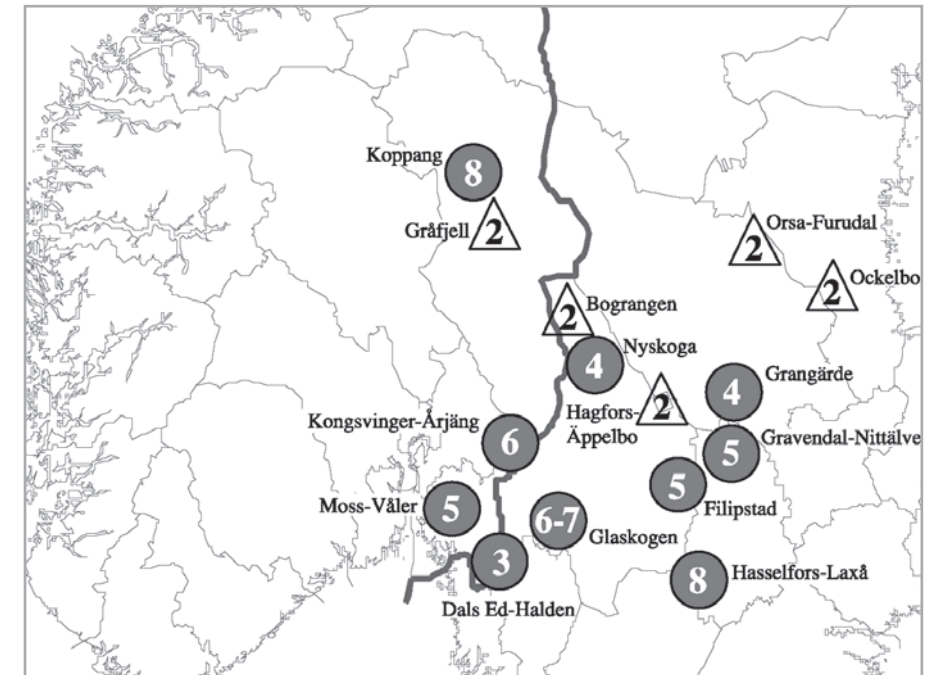
Totalpopulasjon, brutto (okt.-feb. 1999-2000)	67-81
Kjente døde (okt.-apr. 1999/2000)	6-6
Totalpopulasjon, netto (apr. 2000)	61-75
Valper født 2000 rekruttert inn i vinterpopul. 2000/2001)	42-44
Kjente døde (mai-sept. 2000)	6-6
Totalpopulasjon, brutto (okt.-feb. 2000/2001)	97-113
Kjente døde (okt.-apr. 2000/2001)	13-13
Totalpopulasjon, netto (apr. 2001)	84-100

Kilde: Wabakken, P., Aronson, Å., Steinset, O.K., Sand, H. 2001: *Foreløpig statusrapport om ulv i Skandinavia vinteren 2000/2001*. Høgskolen i Hedmark, Evenstad. Viltskadecenter Grimsö. Grimsö forskningsstasjon.

Familiegrupper og revirmarkerende par av ulv i Skandinavia pr 1. mai 2001

På dette tidspunktet var påvist 16 ulver med tilhold kun på norsk side av riksgrensen inklusiv det gjenværende individ fra Atndalsflokken og etter at et individ i Koppangflokken ble skutt 1. mai. Tallene angir antall individer.

(Basert på: Wabakken, Aronson, Steinset, Sand 15.6.2001: *Foreløpig statusrapport om ulv i Skandinavia vinteren 2000/2001*)

Sosial status og antall individer i de 16 ulverevirene der par eller flokker ble registrert på den skandinaviske halvøya vinteren 2000/2001. (Hentet fra Wabakken, Aronson, Steinset, Sand 15.6.2001: *Foreløpig statusrapport om ulv i Skandinavia vinteren 2000/2001*)

Nr	Revir	Land	Status okt.-feb.	Yngling våren 2000	Høyeste min. antall individer okt.-feb.	Døde eller savnede okt.-apr.	To revirmarkerende dyr feb.-apr.	Status pr. apr. 2001
1	Atndalen	No	Fam.grp.	Sikker	8	7 døde	Nei i april	Ett dyr ¹
2	Koppang	No	Fam.grp.	Sikker	11	2 døde	Nei	Fam.grp.
3	Moss-Våler	No	Fam.grp.	Sikker	5	-	Ja	Fam.grp.
4	Bograngen	Sv/No	Fam.grp.	Nei	3	-	Ja	Revirm.par ²
5	Nyskoga	Sv	Fam.grp.	Sikker	4	-	Ja	Fam.grp.
6	Årjöng-Kongsvinger	Sv/No	Fam.grp.	Sikker	6	-	Ja	Fam.grp.
7	Dals Ed-Halden	Sv/No	Fam.grp.	Sanns.	3	-	Ja	Fam.grp.
8	Grangärde	Sv	Fam.grp.	Sikker	5	1 savnet	Nei	Fam.grp.
9	Gravendal-Nittälven	Sv	Fam.grp.	Sikker	5	-	Usikkert	Fam.grp.
10	Filipstad	Sv	Fam.grp.	Sikker	6	1 død	Ja	Fam.grp.
11	Glaskogen	Sv	Fam.grp.	Sikker	6-7	-	Ja	Fam.grp.
12	Hasselfors-Laxå	Sv	Fam.grp.	Sikker	8	-	Ja	Fam.grp.
13	Gråfjell	No	Revirm.par	Nei	2	-	Ja	Revirm.par
14	Hagfors-Äppelbo	Sv	Revirm.par	Nei	2	-	Ja	Revirm.par
15	Orsa-Furudal	Sv	Revirm.par	Nei	2	-	Ja	Revirm.par
16	Ockelbo	Sv	Revirm.par	Nei	2	-	Ja	Revirm.par

¹ I februar-mars ble 7 av de 8 registrerte flokkmedlemmene avlivet med tillatelse fra norske myndigheter.

² I slutten av februar vandret en av de tre flokkmedlemmene ut (en ung hann født i 1999). Alfaparet ble tilbake.

Nordiske verneorganisasjoner med fellesbrev til Bernkonvensjonen

Etter initiativ fra Svenska Rovdursföreningen sendte i mai seks nordiske naturvernorganisasjoner et fellesbrev til Bernkonvensjonen med en kritisk gjennomgang av den fennoskandiske ulveforvaltningen.

På basis av bekymring for gjeldende forvaltningslinje ønsket organisasjonene at Bernkonvensjonens neste møte i november inkluderer en evaluering av ulvens status i Finland, Norge og Sverige. Samtidig ble de tre landene oppfordret til å revurdere sin forvaltningspolitikk for å sikre en levedyktig bestand. Et forslag til anbefaling ble vedlagt.

De seks organisasjonene omfattet Svenska Rovdjursföreningen, Foreningen Våre Rovdyr, WWF Norge, WWF Sverige, Norges Naturvernforbund og Svenska Naturskyddsforeningen.

Kun kort tid senere mottok foreningen svar på e-mail, undertegnet Eladio Fernandez-Galiano, Head of Natural Heritage Division, der det kom frem at man allerede under siste møte i ”Standing Committee” (i mai) besluttet å ikke fremme noen sak

når det gjaldt norsk ulveforvaltning siden man ikke kunne finne noen brudd på Bernkonvensjonen i den anledning. Man ville imidlertid invitere norske myndigheter til å skrive en rapport om temaet som vil legges frem som informasjon under neste møte i komiteen, men uten at det drøftes som eget punkt. Når det gjaldt den fennoskandiske forvaltningen henviste Galiano til møtet i Hurdal i fjor sommer - et fellesmøte mellom Bernkonvensjonen og ”Large Carnivore Initiative for Europe”. Resultatet av dette møtet ble behandlet som eget punkt på komiteens møte i november/desember i fjor og en anbefaling ble da nedfelt.*

Galiano var ikke optimistisk med tanke på å fremme en ny sak på komiteens neste møte på basis av organisasjonenes brev.

** Anbefalingen til Norge og Sverige fra dette komitémøtet ble følgende:
Norway and Sweden: - continue their present policy aimed at the maintenance in the south of the peninsula, of a viable population of wolf shared between the two states, while at the same time minimising conflicts with sheep farming and traditional reindeer herding.*

Pressemelding fra FVR 4. august på bakgrunn av felling av bjørnebinne i Lierne to dager tidligere. En hannbjørn ble skutt i Lierne 2. juli.

Stopp avlvingen av bjørn i kjerneområdene

Foreningen Våre Rovdyr protesterer på det sterkeste mot den praksis som i dag ser ut til å være dagsorden overfor bjørn i kjerneområdene. Hver gang en bjørn tar sau i kjerneområdet blir den skutt. Politikerne opprettet i sin tid kjerneområder for bjørn langs grensen til Sverige nettopp for å sikre en fremtidig bjørnestamme i Norge. Rovdyrmeldingen la i sin tid opp til en god erstatning av tapte husdyr på beite grunnet rovdyr. Erstatningen skulle være et vern for rovdyrene og samtidig en god økonomisk ordning for dekking av tapet av bl.a sau. I dag praktiseres det en ordning - erstatt sauen og skyt rovdyrene, som ser ut til å ha fått fotfeste langt inn i det offentlige forvaltningsapparatet, og som bryter med de føringene Startingtet i sin tid la til grunn for rovdyrmeldingen - erstatt sauen og ta vare på rovdyrene.

Så ble den andre bjørnen skutt i Lierne denne sommeren. Denne gangen var det ei binne, noe som igjen vil si at en fremtidig etablering av en bjørnestamme inne i kjerneområdet er satt flere år tilbake. Vi kan ikke akseptere at en håndfull saueiere legger alle premisene for norsk bjørneforvaltning innen kjerneområdene, som tross alt skulle være en trygg plass for disse fantastiske flotte dyrene. I stedet for å opprettholde en liten næring som gjennom sommeren prøver frem disse konfliktene ved å sende husdyrene ut i bjørneland, burde denne driftsformen vært avvirket i disse områdene.

Glem ikke at mens en bjørn tok noen sauer i Lierne døde omkring 1000 andre på grunn av driftsformen. Kjerneområdene må for framtiden være en sikker plass for bjørnen.

Riksrevisjonen reagerer

Mye svindel i saueholdet?

I brev til Miljøverndepartementet slakter Riksrevisjonen utbetalingene i forbindelse med erstatningsoppgjørene ved antatt rovvilt drepte husdyr. Kontrollen over utbetalingene er for dårlig.

I 2000 punget staten ut med 123,9 millioner kroner i erstatninger. Riksrevisjonen påpeker at utbetalingene kun foretas ut fra skjønn og tillitt og uten det ordinære, strenge krav til dokumentasjon og kontroll som knyttes til andre offentlige tilskuddsordninger i samfunnet.

Fylkesmennene baserer vanligvis saksbehandlingen kun på den generelle kunnskap man har om rovviltsituasjonen, og man har lite ressurser til å foreta kontroller.

Hos flere av fylkesmennene er det funnet avvik mellom tallmaterialet i søknader og reelle forhold. Riksrevisjonen peker spesielt på opplysningene fra Fylkesmannen i Oppland der det heter:

– Vi har gjennomført noen få stikkprøver de siste par årene der tapene har vært unormalt høye i forhold til dokumenterte skader. I cirka halvparten av disse tilfellene viser det seg at søkeren har fått tilbake sau fra utmarksbeite etter at søknaden var sendt inn, og uten at Fylkesmannen er blitt kontaktet for å kunne korrigere tallene.

I tillegg har det kommet inn meldinger fra brukere, tilsyn og kommuner om bønder som har fått tilbake sau sent på høsten uten å varsle Fylkesmannen.

En av årsakene til de økte utbetalingene er at erstatningsordningen ble endret i 1994 og det ikke lenger var noe krav om konkret dokumentasjon for at husdyret var drept av rovvilt. Erstatningssattene har også økt betydelig samtidig som bøndene har fått større dyreflokker.

Riksrevisjonen mener et av hovedproblemene er prioritering av rask utbetaling på bekostning av kontroll og avdekking av svindelforsøk.

Bøndene i Hedmark og Oppland søkte rovvilterstatning for 17.070 sauer etter 2000-sesongen. Det tilsvarer kjøttforbruket til 70.000 mennesker i ett år.

Snart klart for ordinær jakt på ulv i Norge

Direktoratet for naturforvaltning har sendt ut på høring et forslag om lisensjakt på ulv. Høringsfristen gikk ut 1. september.

Forslaget til forskrift innebærer, dersom det blir gjeldende forskrift, et frislepp for jakt på ulv i hele landet i perioden 1. oktober til 31. mars - både innenfor og utenfor forvaltningssonen for ulv. Som kjent var det 16 ulver i Norge i våres. Nær sagt hvem som helst med litt storviltjakterfaring kan dermed felle ulv så snart DN har fastsatt årlig fellingskvote. Det betyr også at elgjegernes mas om å få felle ulv under elgjaktten har gitt resultater. I perioden 1. januar til 31. mars skal det heller ikke være

nødvendig å innhente grunneiers tillatelse. Utenfor den særskilte forvaltningssonen vil tildeling av lisenser til jegere skje helt nede på kommunalt plan. Innenfor sonene vil DN være lisenstillteler, eller den instans DN ønsker å delegere ansvaret til. I praksis kan det altså ligge an å bli en kommunal forvaltning av ulv over hele landet.

I tillegg har man i forslaget sørget for muligheten til å avvike ordinære jaktmetoder. Det innebærer trolig at DN åpner for muligheten til å gi lisensjegerne tillatelse til å benytte helikopter, snøscooter eller fellere dersom noen skulle ønske seg det for denne utrydningstruede arten.

EU-kommisjonen refser svensk gaupejakt

Sverige har over tre ganger så mange gauper som Norge (1500). Men som en art med spesiell vernestatus i EUs habitatdirektiv slår kommisjonen fast at Sverige bryter mot både direktivet og svensk lov ved å tillate gaupejakt utenfor reinbeiteområdene i jakt sesongene 1999/2000 og 2000/2001. Forpliktelsene er heller ikke overholdt når man har unnlatt å gjennomføre tiltak mot tyvjakten. Jaktkvoten for de to sesongene var på henholdsvis 90 og 58 gauper, men bare under den første sesongen ble omkring 50 gauper offer for tyvjakt.

EU-kommisjonen har avkrevd Sverige å gjøre rede for forholdene to ganger tidligere i år uten å bli fornøyd med svarene. Sveriges begrunnelse for jakten utenfor reinbeitene blir rett og slett karakterisert som uanvendbare. Bl.a. er det ingen forståelse å hente for argumentet om større aksept blant bygdefolket dersom man fikk anledning til å jakte gaupe for å dempe trykket på artens viktigste og for mennesket populære byttedyr - rådyret. Den svenske regjeringen har frist innen utgangen av september til å besvare kritikken. Klarer ikke svenskene det, kan kommisjonen bringe saken over i EUs rettsystem.

Betingede fellingstillatelser 2001/2002

Direktoratet for naturforvaltning slår stadig nye rekorder når det gjelder betingede fellingstillatelser på truede rovviltarter. Det gis blankofullmakt til felling av 7 ulver, 14 jerver og 6 bjørner fram til 31. mai 2002. Fire av fellingstillatelsene på ulv kan Rendalen kommune benytte seg av, noe de da også har gjort til gagns denne sommeren. De betingede fellingstillatelsene gjelder her til 30. oktober. Skjønt det er jo liten tvil om at all ulv kommer til å bli felt Rendalen til vinteren uansett om det felles ulv eller ikke utover høsten. De tre resterende ulvene det er gitt fellingstillatelse på kan felles enten de er utenfor eller innenfor forvaltningssonen for ulv.

Det er også gitt klarsignal for felling av to bjørner i Nord-Norge, to i Lierne (de er nå felt - en hann 2. juli og en binne 2. august), og to i Sør-Norge sør for Nord-Trøndelag.

Krigen mot jerven tar åpenbart heller ikke slutt. Fra og med i fjor høst er over 50 jerver felt. Det ble nå gitt betingede fellingstillatelser for 14 nye jerver. Foreningen Våre Rovdyr har påklaget vedtaket.

Fellesuttalelse mot gjeldende norsk rovviltpolitikk

Foreningen Våre Rovdyr og fem andre nordiske naturvernorganisasjoner sendte i juni en fellesuttalelse til miljøvernminister Siri Bjerke med krav om en ny norsk rovdyrpolitikk.

Uttalelsen fokuserer på at norske miljømyndigheter, i motsetning til svenske, åpenbart ikke ønsker å bygge opp livskraftige bestander av bjørn, ulv og jerv i vårt land. I stedet fraskriver Norge seg sitt ansvar. Gjennom en brutal og omfattende avskytingspolitikk holder man rovdyra innenfor norskegrensa på et minimumsnivå, og risikerer dessuten hindre svensk måloppnåelse på deres side av grensen.

Videre blir det karakterisert som oppsiktsvekkende at den norske politikken gjennomføres til tross for at den er stikk i strid med råd fra høyst anerkjente forskere, og til tross for kritiske innspill fra svenske miljømyndigheter. Sist vinters nedskyting av ulv og omfattende avlving av jerv i Norge ble gjennomført på tross av sterke innsigelser fra svensk faglig og politisk hold.

Uttalelsen uttrykker også sterk bekymring for skjebnen til ulvene i Gråfjellområdet i og med siste viltlovendring som gir Rendalen kommune mulighet for å felle disse dyrene dersom man der gjør den vurdering at det er fare for skade på husdyr og uten at det rent faktisk er en skadesituasjon. En felling av disse ulvene vil dessuten ødelegge viktige forskningsdata siden de er radiomerket.

Det pekes på at norske myndigheter har sørget for fellingsstillatelser eller felling av over 60 % av den norske vinterbestanden av ulv i løpet av bare ett år

Organisasjonene avslutter med å uttrykke sin avsky mot norsk rovdyrpolitikk og krever at landets forvaltningspolitikk bringes i harmoni med vårt nabolands målsettinger slik at livskraftige og levedyktige bestander av disse artene kan sikres innenfor begge lands grenser.

Rendalen kommune jakter ulv

De fire ulvene Direktoratet for naturforvaltning ga Rendalen kommune betinget fellingstillatelse for har stadig jegere etter seg. En forutsetning for fullmakten kommunen fikk var at det eksisterte et tilstrekkelig bestandsmessig grunnlag for felling. Det er åpenbart at kommunen mente at så var tilfelle, selv om fire ulver utgjorde 25 % av den helnorske bestanden. Kommunen har en rekke ganger gitt klarsignal for jakt i sommer uten at dyr ble felt. Foreningen Våre Rovdyr påklaget fellingsforsøket som ble gjort i begynnelsen av juli selv om vår organisasjon overhodet ikke ble gjort kjent med vedaket. Ikke minst tilkjenne vi nok en gang vår misnøye med at det igjen blir iverksatt jakt på rovvilt umiddelbart uten å avvente klagefristen. Dette gjør som kjent enhver klage hensiktløs, og denne etterhvert ordinære praksis gir en god pekepinn på hva våre myndigheter synes om bry-somme demokratiske spilleregler.

Ulvemøte i Rakkestad

Ulvemotstanderne arrangerte møte i Rakkestad rådhus 8. august for å avtvinge politikerne svar på hva de mener om ulvens framtid i Norge.

I en sal med deltagere preget av høy alder uttrykte nok Ap-politikeren Ane Sofie Tømmeraas seg mest i samsvar med møtets ånd - at som naturens herskere må vi skape balanse.

For øvrig ble politikerne konfrontert med det sentrale problem at ulv tok elg og rådyr, hvorpå representantene fra Ap, KrF, Frp, H og Sp klart gjorde til kjenne at disse byttedyrene bare skulle tas av mennesker.

Film om ulvejakten

TV- 2-journalisten Asbjørn Øyhovden har sammen med fotograf Steinar Andsjøn laget en dokumentar om ulvejakten i vinter. Filmen vises i Dokument 2 den 27. september og skal inneholde sterke og kontroversielle bilder, bl.a. hvordan ulv bli skutt fra helikopter. Filmen følger stort sett ulvejegerne og deres opplevelse av jakten noe tittelen gjenspeiler: ”Ulvejegerne - de drepte ni ulver for den norske stat”. Men Øyhovden sier til Hamar Dagblad at det kommer fram detaljer som har vært ukjent hittil, og at filmen vil vekke reaksjoner.

Bestanden av jerv i Skandinavia

På bakgrunn av gjennomsnittlig antall ynglinger i perioden 1995-1997 beregnet Norsk institutt for naturforskning (NINA) i 1997 vinterbestanden av jerv (ekskl. årssunger) i Skandinavia til å bestå av minimum 413 ± 71 individer, av disse var 147 ± 25 i Norge og 265 ± 55 i Sverige. Med grunnlag i ny kunnskap om jervens ynglebiologi har NINA i samarbeid med svenske forskere reanalysert disse bestandsdata, og funnet at jervebestanden i Skandinavia tidligere ble underestimert. De nye analysene av bestandsdataene fra perioden 1995-1997 gir en estimert vinterbestand i Skandinavia på minimum 584 ± 87 individer, av disse var 220 ± 34 i Norge og 365 ± 67 i Sverige.

Med grunnlag i de nye reproduksjonsdata, og på bakgrunn av gjennomsnittlig antall ynglinger i perioden 1998-2000, er vinterbestanden beregnet til å bestå av 595 ± 69 individer, 269 ± 32 i Norge og 326 ± 44 i Sverige. Sammenlignet med perioden 1995-1997 har det vært en økning i jervebestanden i Norge, mens det har vært en nedgang i Sverige.

De nye reproduksjonsdata er fremskaffet gjennom forskning på jerv i Sarek i Nord-Sverige og i Indre Troms, og består bl.a. i ny kunnskap om alder ved første reproduksjon og om ynglefrekvens. En har tidligere antatt at jervtisper ynglet første gang som 2-åringer, men data fra forskningsprosjektene tyder på at hovedregelen er at tisper yngler første gang som 3-åringer. Prosjektene har også funnet at tisper som hovedregel yngler annet hvert år etter første reproduksjon. Dette innebærer at jervebestanden har en lavere reproduksjonsrate enn det en tidligere har antatt, noe som må tas hensyn til ved vurdering av forvaltningstiltak.

Ynglinger av jerv i Norge i 2001

I det nasjonale overvåkingsprogrammet for store rovdyr opplyser Norsk institutt for naturforskning at man pr 1. juni 2001 hadde registrert 32 dokumenterte og antatte ynglinger av jerv i Norge. Tallene er imidlertid foreløpige grunnet manglende innrapportering og kan øke eller avta fram til en senere gjennomgang og kvalitetssikring.

Det var pr 1. juni registrert 21 jerveynglinger i fylkene fra og med Nord-Trøndelag og nordover, og 11 ynglinger i sør. Tallene inkluderer imidlertid seks lokaliteter hvor unger eller både tisper og unger har blitt avlivet. Endelig status skal foreligge 1. oktober.

	Dokumentert yngling	Antatt yngling
Finnmark	3	1
Troms	3 (inkl. en lok. med tisper og 3 unger avlivet)	2
Nordland	5 (inkl. en lok. med 2 unger avlivet)	3
Nord-Trøndelag	4	0
Sør-Trøndelag	0	2
Møre & Romsdal	2 (inkl. en lok. med tisper og 2 unger avlivet)	0
Oppland	1 (inkl. en lok. med tisper og 2 unger avlivet)	4
Hedmark	1 (inkl. en lok. med 3 unger avlivet)	0
Sogn & Fjordane	1 (inkl. en lok. med tisper og 2 unger avlivet)	0

Norsk jervemassakre

Norske myndigheter trappet i fjor høst opp krigen mot den truede jerven. Siden lisensjaktstart sist vinter og fram til 19. august har man felt hele 54 individer. Først 31 individer under lisensjakten (1. oktober - 15. mars) og deretter 23 i forbindelse med skadefelling. De fleste av de sistnevnte ble tatt av dage i yngletiden. Her snakker vi bl.a. om utgraving av hi og påfølgende pistol- eller haglehenrettelse av mor og unger. Avlivingen skjedde i tilknytning til seks jervehi i løpet av en kort periode i slutten av april og begynnelsen av mai. Det hører med til historien at Statens naturoppsyn og øvrige forvaltningsmyndigheter nektet pressen tilgang på bilder av de drepte jervungene. Snøscooter ble også tatt i bruk intensivt - også innenfor vernede områder. En rekke av fellingstillatelsene er påklaget av Foreningen Våre Rovdyr. **Saken blir presentert mer omfattende i neste hefte av Våre Rovdyr.**

Hele åtte norske verneorganisasjoner oversendte i juni en felles anmodning til det svenske Naturvårdsverket om å avstå fra bjørnejakt i sonen mellom det sentrale sørsvenske reproduksjonsområdet og grensen mot Hedmark fylke. Etablering av binner i Sør-Norge innen over-skuelig fremtid står og faller med de to binnene som holder til her. Anmodningen ble dessverre ikke tatt til følge av svenske myndigheter.

Norske verneorganisasjoner vil ha bjørnejaktfri sone i Sverige

Brevet er undertegnet av Foreningen Våre Rovdyr, Den Norske Turistforening, Norsk Zoologisk Forening, WWF - Norge, Framtiden i Våre Hender, Norges Naturvernforbund, Norges Miljøvernforbund og Natur og Ungdom og representerer 240.000 medlemmer - altså stort sett en samlet miljøbevegelse.

Anmodningen til Naturvårdsverket fokuserer på det faktum at Sverige i 1998 innførte jakt på bjørn også inn mot grensen til Hedmark. Foreningen Våre Rovdyr anmodet i flere år svenskene om å holde dette området jaktfritt - et ønske som ble etterkommet fram til og med 1997. Dermed risikerer man hele tiden at de to bjørnebinene som holder til langs riksgrensen mot Sør-Norge blir skutt med de følger det får for etablering av bjørn i kjerneområdet som er avsatt til dette i denne delen av Norge. Organsiasjonene ønsker derfor at svenske myndigheter gjenoppretter den jaktfrie sonen.

Brevet henviser til at det offisielle tallet på norske bjørner i 1998 var 26-55 dyr. Utenfor Finnmark fylke består den norske “bjørnebestanden” i dag hovedsakelig av noen titalls unge hannbjørner med opprinnelse i Sverige. Over 95 % av ynglingene på den skandinaviske halvøy foregår i de sentrale svenske reproduksjonsområdene. Det befinner seg enkelte reproduserende binner i Finnmark, men sør for dette fylket hadde det ikke vært yngling på 25-30 år før en binne med små unger ble registrert i Lierne kommune i Nord-Trøndelag i 1998. Det eksisterer med andre ord ingen levedyktig bestand av bjørn i Norge, og fra faglig hold i både Norge og Sverige er

arten klassifisert som direkte truet. Norske myndigheter har en klar målsetting om å etablere en levedyktig bestand i Norge i tråd med egen lovgivning og internasjonale avtaler, og for å nå denne målsettingen er Norge avhengig av innvandring av binner fra Sverige. Organisasjonene uttaler at sjansene for å få dette til i nær fremtid vil svekkes hvis Sverige skulle opprettholde sin forvaltningsendring på bjørn fra 1998 i områdene som grenser mot Hedmark. Det er flere grunner til dette. Ved siden av å åpne for bjørnejakt helt inn mot riksgrensen, har svensk forvaltning kraftig øket antallet fellingstillatelser på bjørn øst for Hedmark, også på binner. Risikoen for at de eneste to kjente bjørnebinner som har tilhold på begge sider av grensen skal bli skutt i Sverige, har derfor øket betraktelig. Videre har bjørnen en meget langsom formeringstakt (sen kjønnsmodning, små kull og flere år mellom kullene) og binnes vandringsmønster gjør at spredning fra reproduksjonsområdene går svært langsomt. I tillegg er dødeligheten hos årssungene fire ganger høyere i randsonene, som ved Fulufjellet, enn i de sentrale reproduksjonsområder lenger øst i Sverige. Dessuten synes dødeligheten også høy på ett-årige binner.

Organisasjonene skriver at å reetablere levedyktige bestander av de store rovdyrene i Norge er en vanskelig og langsom prosess, og siden den norske miljøbevegelsen erkjenner at en levedyktig bestand av bjørn i Norge er uløselig knyttet til den forvaltningspolitikk svenske myndigheter fører i tiden fremover, må man igjen be våre svenske naboer om hjelp i dette arbeidet.

Elgfusk i ulvekrigen i Østerdalen

Et hovedargument foran tidenes ulvejakt i Østerdalen tidligere i år var at ulven tok så mye elg at den representerte en fare for stammen. Nå er elgstammen altfor stor, og må skytes radikalt ned.

Av OTTAR JAKOBSEN

I alt ni ulver ble skutt i området på ettervinteren i år, deriblant hele Atn-dalsflokken vest for Glomma. I dette området har det ikke vært registrert ulv etterpå. Elg derimot, kryr det av.

I forkant av jakta utførte professor Knut Solbraa

ved Landbrukshøyskolen på Ås en undersøkelse av elgbestand og beitegrunnlag i denne delen av Østerdalen. Konklusjonen var klinkende klar: Radikal overbeiting av elg gjennom en årrekke er i ferd med å ødelegge store skogområder. Rapporten, som ikke

har vært offentliggjort, konkluderte med at en betydelig reduksjon i elgtettheten var nødvendig for å berge skogen.

– I enkelte områder er elgskadene så omfattende at det ikke går an å få det stort verre, sier Solbraa til Dagbladet.

Skogeiere mot ulv

To store skogeierforeninger støtter ulvemotstanderne i deres kampanje mot en ynglende ulvebestand i Norge. Viken Skogeierforening og Norskog, som gjerne framstår som miljøvennlige i andre sammenhenger, blir effektivt avkledd av ulvens magiske påvirkningskraft i dette landet og viser at miljøbudskapet nok ikke kommer fra hjertet, men fra lommeboken. Skogeierne utlover endatil nesten en halv million kroner til den som kan komme med konkrete opplysninger om utsatte ulver. Etter snart et år med denne gulroten uten resultat, burde man kanskje pense seg inn på virkelighetssporet igjen.

Foreningen Våre Rovdyr har spredt opplysningene om disse selskapenes anti-ulvholdninger internasjonalt med tanke på deres miljøsertifikat, og WWF har gjennom sitt globale nettverk informert både presse og tømmerimporterer om det norske “miljøtømmerets” reelle innhold.

Skogeiere for ulv

Mens norske industriselskaper tilbyr store midler til den som kan dokumentere tøysete påstander om utsetting av ulv, så kan vi bringe mer gledelige, og ikke minst betydelig mer edruelige, nyheter fra skogeiere i vårt naboland i øst. Det store svenske skogselskapet Stora Enso overvåker nøye elgbestanden og ulveflokken i Ockelbo. I ulveområdet på 25.000 hektar er elgtettheten seks dyr pr 1000 hektar. Den normale tilveksten er ca tre elger pr 1000 hektar, dvs totalt 75 elg. Om ulvene fortsetter å oppholde seg i området og tar nesten like mange elg som hittil, så innebærer det at de nedlegger nesten eksakt samme antall elg.

På bakgrunn av at elgen spiser skog for ti ganger mer enn kjøttverdien, er skogselskapene i Sverige bekymret over de store elgbestandene. Og i den sammenheng uttaler skogsvernansvarlig Per Mellström i Stora Enso følgende til pressen:

- Det bör vi ta hänsyn till vid höstens älgutdelning. I princip har vargarna i så fall skött jobbet åt oss.

Dagbladet 7. august 2001

Arne Flor koser seg i bosoa til Sjølibamsen

På sporet etter

Sjølibamsen

Arne Flor om sin første erfaring med bjørn

Tekst & foto
Arne Flor

Det var påske, det var fint vær og jeg skulle på min første bjørnepeiling for muligens å se en bjørn for første gang. Året var 1993 og Erling Maartmann hadde sin gamle, trofaste og velbrukte Volvo klar for innsats. Sammen med Sissel og Kristin Onsager dro vi fra Løten gjennom et utall av skogsbilveier for å ende opp i Trysil ved Flemdammen.

Her hadde Sjølibjørnen, i dag en 17 år gammel hannbjørn, lagt seg i hi høsten 1992. Den hadde jevnlig blitt peilet gjennom vinteren, og hadde hele tiden ligget stille i et område like nord for Flemdammen. Mye tydet på at bjørnen hadde forlatt hiet noen dager før da det i løpet av de siste dagene ikke var registrert signaler fra hiområdet. Vi spente på oss skia og gikk rolig innover mot hiet denne vakre langfredagen. For sikkerhets skyld stoppet Erling opp for å ta en siste sjekk at bjørnen ikke var i hiområdet. Ikke noe tegn til signal fra senderen gjorde at vi var trygge på at

bjørnen hadde forlatt området. Hensikten med turen var å registrere hiet og området rundt. Jeg hadde aldri sett et bjørnespor, heller ikke et ferskt hi. Min erfaringen med

Erling Maartmann og Onsager-søstrene

bjørnehi var steder i Arendal- og Grimstadområdet hvor lokalhistorikere og kjentfolk dro folk med for å vise plasser hvor bjørnen for over hundre år siden hadde holdt til. Plassene var små huler under steiner eller i urer. Mulig det var riktig. Bildet av hvordan et hi skulle se ut hadde festet seg i hukommelsen. Nå nærmet vi oss et tett granfelt hvor det verken var urer eller store stein. Hadde bjørnen valgt ei stor gammel maurtue?

Bamsebæsj

Erling fant de første bjørnesporene like i kanten av området med yngre grantrær. Vi gikk sakte i spiral innover i feltet. Så hørte vi Onsager-jentene rope at de hadde funnet hiet. Stor var min forbauselse da jeg kom bort til hiplassen og oppdaget at det slettes ikke var et hi i tradisjonell forstand som var gravd inn i ei maurtue. Sjølibjørnen hadde laget seg ei stor god seng av granbar, nærmest som et stort fuglerede.

Rundt hiplassen hadde bjørnen preget barskogen med å brette ned greier og småtrær som den så hadde lagt sammen til ei bosoa. Senga var utrolig flott laget. Dyp og fin og godt isolert var den. Jeg måtte prøve den. Like ved fant jeg en hard bjørnebæsj. Med bjørnebæsjen i handa oppi bosoa til Sjølibamsen var det tid for fotografering. Det var rart å tenke på at her hadde bamsen for bare fire dager siden ligget og kost seg. Den tykke fine pelsen hadde gjort at

den enkelt og greit bare rullet seg sammen og lot seg snø ned sist høst. Med granbar som seng og fin hvit snø som dyne hadde den lagt og sovet gjennom vinteren. Bedre kan en bjørn muligens ikke ha det.

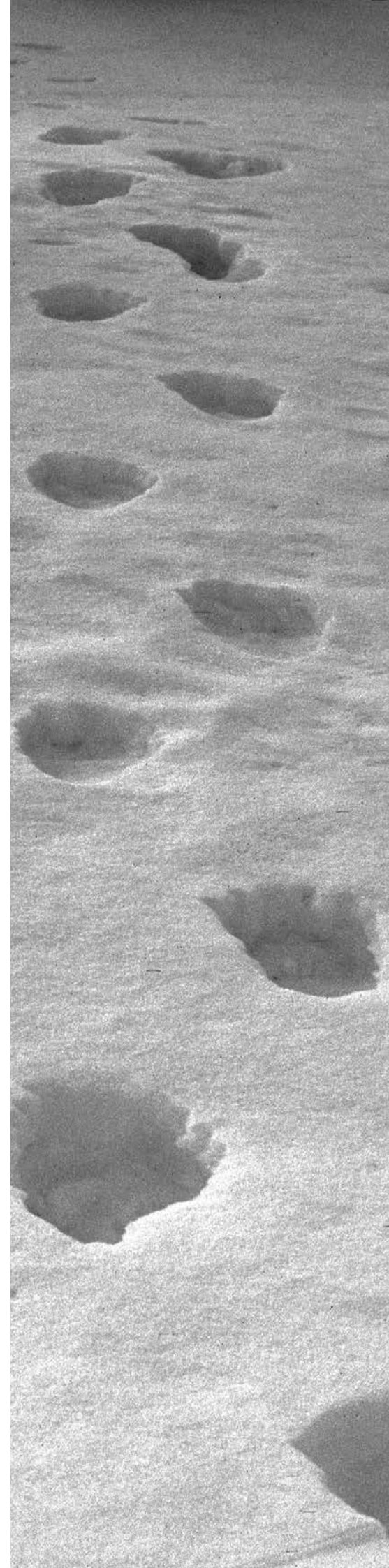
Ut fra hiområdet gikk det flere trakk. Et av dem gikk ca hundre meter vestover. Her hadde bjørnen gravd i snøen helt ned til marka. Flere kvadratmeter med torv og jord var blottlagt. Mye kan tyde på

at bjørnen her hadde et åtsel den hadde gått og gasset seg med de første dagene etter at den våknet opp. Hva det kunne være fant vi aldri ut. De første dagene etter at bjørnene våkner holder de seg i hiområdet. Ofte har de et rein eller elgkadaver i nærheten som de går og spiser på.

Vi gikk tilbake til bilen og kjørte vest-

over mot Storsjøen, siden Sjølibjørnen hadde gått i den retningen. Like før vi nådde opp mot sørenden av sjøen, fikk vi inn signalene fra bjørnen. Etter litt krysspeiling fant Erling ut at bjørnen sto inne i et ungt granholt like ved veien. Skogen var tett og det var umulig å se noen bjørn for alle trærne. Erling fant ut at vi skulle kjøre over ei slette for så å snu bilen. Da ville vi eventuelt se bjørnen hvis den skulle komme til å krysse veien. Sletta ble passert, bilen snudd og vi satt klare for dagens store begivenhet. Det gikk en halv time og ingen bjørn var å se. Erling tok fram peileutstyret for å se om bjørnen fremdeles sto inne i granholtet. Det gjorde den ikke. Nå var bjørnen på den andre siden av veien og oppe i lia. Hvordan kunne det ha skjedd? Vi kjørte tilbake for å se hvor den hadde passert veien. Underlig nok, bjørnen hadde passert veien mens vi kjørte over sletta for å snu bilen. Hadde Erling sett i speilet ville han ha sett bjørnen!

Vel tilbake på Hamar hos familie og svigerforeldrene dro jeg fram en bjørnebæsj som luktet sterkt, men ikke vondt, og oppsummerte en aldeles flott tur med fine opplevelser. Jeg hadde tross alt sett og opplevd en bjørns væremåte i nærheten av et hi. Den dagen trengte jeg faktisk ikke å se bjørnen. Noen år senere fikk jeg se min første bjørn. Den skal du få lese om i et senere nummer.

Christian August Printz, Reven i hønsesgården, olje på lerret, 1860. Nasjonalgalleriet, foto: Jacques Lathion

“Reven i hønsesgården”, 1860, Nasjonalgalleriet. Carl August Printz (1819-1867) var opprinnelig handelsmann, utdannet seg deretter til maler i København og Düsseldorf. Spesialiserte seg først på fruktstilleben, fra 1860 overtok dyremotivene og han er regnet for å være en svært dyktig fuglemaler. Kjent for “Dompapper i juleneket”, som han malte i flere versjoner. Også “Reven i hønsesgården” ble laget i flere utgaver.

Adolph Tidemand: Den sårede Bjørnejeger, olje på lerret, 1856. Foto: Jacques Lathion

“Den sårede Bjørnejeger”, 1856, Det kgl. slott, Stockholm. Adolph Tidemand (1814-1876) hadde som program å skildre norske bønder karakter, seder og skikker. Han bodde fra 1845 i Düsseldorf, men foretok en rekke reiser rundt i Norge. Den ene jegeren er bandasjert, den andre lener seg til geværet og forklarer hva som har skjedd.

Rovdyrstatistikk 1846-2000

”Halerne vare afstudsede”

I 1845 fikk Norge en jaktlov som tok sikte på å utrydde rovdyrene. Året etter viste statistikken at det ble tatt 219 bjørner, 238 ulver og 1 055 ørner. Loven som oppmuntret til jakt gjennom premier på dyrene førte til gode tider for småskurker og svindlere.

Av Espen Søbye
Statistisk Sentralbyrå

Da “Lov om Udryddelse af Rovdyr og Fredning af andet Vildt” ble innført i 1845, var et av argumentene at den var velegnet for å utdanne krigere i fredstid. Men stortingsmann Ludvig Kristensen Daa (1809-1877) som la fram forslaget og konservator, seinere professor Halvor Heyerdahl Rasch (1805-1883) som skrev det, ble mer enn skuffet da innføringen av skuddpremier også førte til svindel.

I 1877 fikk Rasch snusen i at det foregikk svindel med utbetaling av gaupepremiene i Ål prestegjeld i Hallingdal. Fogden, Herr Thorsen, i Hallingdal sendte zoologen “samt-

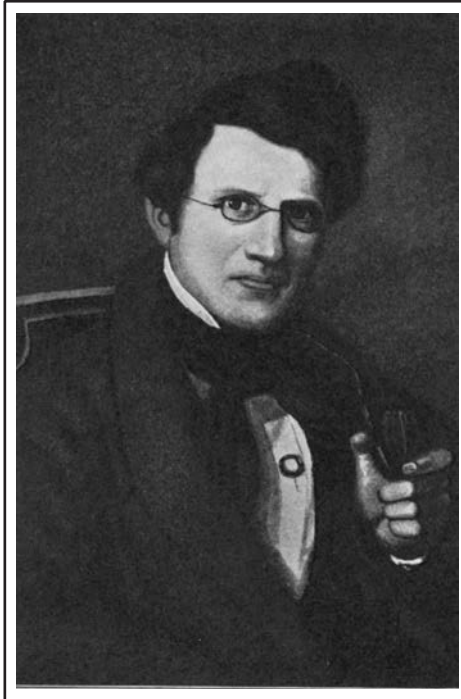
lige Akter” i et par saker som hadde blitt ført mot to personer som også hadde blitt dømt til henholdsvis 5 og 15 dagers “Fængsel paa Vand og Brød”. Rasch mente også å kunne føre bevis for at enda tre personer hadde deltatt i svindelen som besto i å “fremstille for en gammel, sløv Attestudsteder Ræveskind, under foregivende at det var Skind af Gaupunger”. Rasch siktet til lensmann Pleym som ikke skjøttet sitt arbeid. En del av skinnene ble seinere framlagt for professor Georg Ossian Sars som øyeblikkelig hadde kunnet erklære at det ikke var “Gaupeskind, men Skind af Ungræv med afskaarne Haler”. Når det gjaldt lensmann Pleym som døde i 1872 var det ikke mye mer å gjøre. Amtmannen Thorsen forsvarte lensmann Pleym og klaget over dårlig instruksjon. Rasch som selv hadde skrevet veiledningen, kunne ikke akseptere kritikken og mente svindelen ikke kunne “tilskrives andet enn Alderdomssløvhed og Halvblindhed” hos lensmann Pleym.

Rasch visste også om et tilfelle fra 1868 hvor en jeger viste fram ikke mindre enn “28 Fjeldrævunger, som foregaves at være Ulvunger” fikk attest fra lensmannen om at de “virkelig tilhørte dette Rovdyr”. Neste år dukket den samme mannen opp

Halefjær fra
tredje rand på
en eldre fjellvåk.

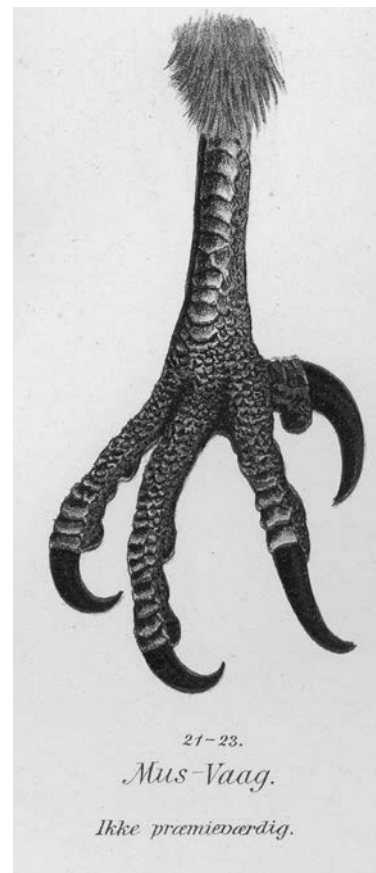
med 36 fjellrevunger “på hvilke Halerne vare afstudsede” og fikk av samme lensmann attest for at dels de samme reveskinn som forrige år var ulv, nå uten hale hadde blitt til gauper. Rasch kunne ikke begripe hvordan dette var mulig, om da ikke lensmannen var “delaktig i Forsøget paa at beskatte Amtkommunekassen”. Lens- og amtmennene forsvarte seg med at det ikke var utarbeidet gode nok rettelninger til å skille rovdynene fra hverandre, men det øret ville ikke Rasch høre på for det var ingen andre enn han som hadde skrevet “Veiledning for Attestudstederne”.

Jakt for alle

Halvor Heyerdahl Rasch var blitt oppfordret av Daa og andre om å skrive forslag til ny jaktlov. Rasch hadde vært i tvil om han var “Opgaven voxen”, men hadde til slutt måttet “tilstaa for sig selv” at hans “mangeaarige Udøvelse af Jagten, mit udtstrakte Bekjendskab til dens Tilstand og Udøvelse i de fleste af Fædrelandets Egne, (...) dels min mangeaarige Stilling ved Universitetets Musæum” gjorde han skikket til oppgaven.

Lovforslaget var gjennomsyret av nyttetenkning. Norge var fra naturens side et land hvor jakten burde være “særdeles lønnende”. Slik var det likevel ikke, derfor var det “den tænkende Statsborgers Pligt” å finne årsakene til det og “rydde de Hindringer afveien, der modarbeide det nyttige Vildts Formerelse (...) uden derved at bringe altfor rigorøse og Friheden indskrænkende Forholdsregler i Forslag.”

Halvor Heyerdahl Rasch (1805-1883), ansatt ved universitetet i 1825 som amanuensis og konservator, fullførte sin utdannelse ved en utenlandsreise til Leyden og Paris (1840-42), adjunktstipendiat i 1843, 1847 lektor og i 1852 professor i zoologi. Søkte avskjed i 1874. Foruten forskjellige skrifter om jakt laget han en fortegnelse over Norges fugler og skrev «Innledning til zoologien», om gjødselens tilberedning, om fiskerier, om utklekking av ferskvannsfisk, om østers, biavl og spiselig sopp. I en beskrivelse av hvor tilbakeliggende Christiania var i 1830- årene ble det trukket fram at «[f]orholdene her vare saa primitive, at zoologen Halvor Rasch (Student 1923) i sin Ungdom hadde skudd Snepner netop det Sted, hvor han senere holdt Forelæsninger som Professor ved Universitetet.» (Siteret etter Geir Hestmark, Vitenskap og nasjon, Waldemar Christoffer Brøgger 1851-1905, Oslo 1999)

21-23.

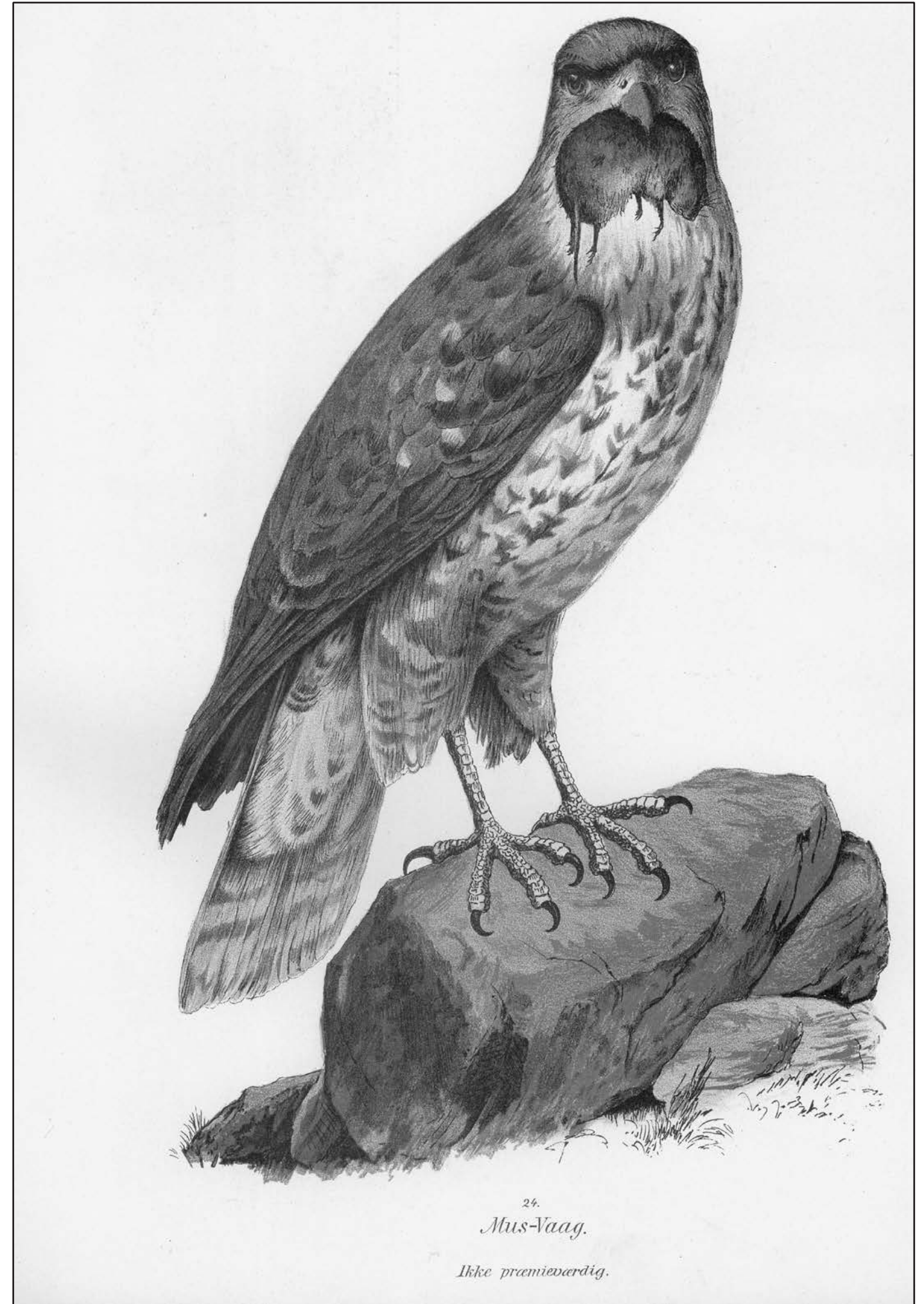
Mus-Vaag.

Ikke præmieverdigg.

Plansjer denne og motstående side samt beskrivelsen av Musevåken er hentet fra: Norges Præmieverdige Rovfugle. En Veiledning udarbeidet efter Anmodning af landbrugsdepartementet af R. Collett, Christiania 1905. Den generelle veiledningen ble innledet med en bemerkning: I de sidste 25 Aar er der til sammen udbetalt Præmier for over 100 000 “Hønse-Høge”, og for henimod 25 000 “Ørne”. Hertil kommer i de sidste Aar Præmier for omkr. 10 000 “Spurve-Høge” aarligt. Det halve andel af disse har antakelig tilhørt andre ikke præmieverdige Rovfugle; dels have disse sidste bestaaet af fuldvoxne Exemplarer (især af Mus-Vaag og Fjeld-Vaag), dels af alle mulige Slags Rovfugle-Unger i Dun-Dragten, lige ned til Ungerne og den lille og helt uskedelige Taarn-Falk der uden Betænkning ere bleve præmiebelønnede som Unger af Ørn eller Høg. Som ovenfor nævnt bør aldrig Dun-Unger præmiebelønnes, selv om de fremstilles af de mest troværdige Jægere.

Mus-Vaag (Pl. 9 og Pl. 10). Næbbet er svagt, (og uden Tand nær Spidsen). Legemets Farve yderst forskjellig; oftest er den temmelig mørk, eller næsten ensfarvet brunagtig, undertiden lysere, eller med lyst Hoved og Underliv. Halen forholdsvis kort (22 Cm.), og med tætte Tverbaand, ligesom hos Rype-Falken, men Fjærene ere bredere (se Pl. 9), ligesom Inderfanen er mer eller mindre hvidspraglet i Rauden (dette er den ikke hos Rype-Falken). Foden, der er gulagtig, har fortil en Række af omtrent 10 Tverplader, der ere temmelig smale; (hos Falkene er her smaa Skjæl). Mus-Vaagen („Vas-pip“) er almindelig paa Lavlandet i Landets sydlige Dele, men findes ikke paa Fjeldene, eller i Nordland og Finmarken. Lever mest af Markmus og Firben, men ogsaa tildels af Fugleunger, (deriblandt undertiden Unger af vort Fuglevildt). Redet paa høie Træer i tætte Skovholt; 3—4 Unger; Dun-Dragten lysegraa.

24.

Mus-Vaag.

Ikke præmieverdigg.

Fiskeørn

“Kjendes let paa de slanke og skarpe Klør, der have en skarp Kjøll paa Undersiden, og ikke en Rende. Fødderne ere ligeledes mærkelige derved, at de mangle de lange Laarfjær (Buxer), som alle andre Rovfugle have. Fodens Skjæl, ere blygraa, ere skarpe at føle paa. Farven noget variabel, men Hovudet er gjerne hvidt med en sort Stribe gjennem Øiet.”

Det fantes innvendinger mot en jaktlov som både Daa og Rasch ønsket å parere på forhånd: “I de fleste Lande, hvor en mægtig Adel herskede, vare Jaktlovene strænge og ubarmhjertige, ikke for derved at frede om en for Landet vigtig Næringskilde, men for at give denne Kastes Medlemmer den Fornøielse at jage og dræbe et Stykke Vildt, som den strævsomme Agerdyrker ofte havde maattet føde af sin Ager og Eng. Saadanne Jagtlove, som de der endnu ere gjældende i flere af Europas civiliserede Lande, ere virkelig en Skjændsel for Menneskeheden, (...). Saadanne exclusive Love blive altid forhadte, og dette er vel fornemmelig Grunden til at alle saakladede Jaktlove ere komne i Miscredit.” Den norske jaktloven tok altså ikke sikte på å reservere jaktrettighetene for eliten.

Motstanden fra et annet hold ble også søkt imøtegått, det gjaldt “den saakaldte conditionerede Del af Befolkningen” som “hver Uge have vildt paa deres Bord” og “[e]nkelte Gourmands ville vistnok skringe Ak og Ve over en Lov, der forhindrede dem i at nyde Vildt hele 3 Maaneder af Aaret; men de kunne trøste sig med en mangedobbelt Nydelse i de resterende 9, og ægte Finsmagere ere de sandelig ikke, når de ikke foretrekke den lækre Ungfugl for den ved Elskov udmagrede Hane og den ved Rugningen til et halvt Skelet forvandlede Høne.” Jakt i parringstida og mens viltet hadde unger skulle forbys både fordi det hadde dårlig kvalitet og fordi det reduserte mengden av matvilt.

Det var nødvendig å frede matviltet i deler av året og å utrydde rovdirene. Det var flere grunner til at rovdirene burde utryddes: “Den største Fordel, som Samfunnet høster af Rovdyrjakten, bestaar dog fornemlig i, at Landets Qvægavl derved befries fra dets farligste Fiende, hvis Herjninger mellom de Tamme Dyr aarligen tilføier Nationalformuen et føleligere Tab end man maaske skulde tro.” For å anskueliggjøre omfanget av dette tapet refereres det tall fra Sverige som på grunn av sitt “fortræffeligt indrettede Tabelværk” kunne oppgi tall fra 17 len som viste at 465 hester, 3 108 okser, kyr og ungfe, 19 104 får og geiter og 2 504 svin var tatt av rovdire.

Noen rovdire var imidlertid nyttige fordi de hovedsakelig levde av smånagere og orm. Reven hadde i tillegg verdifullt skinn, det var derfor ikke nødvendig å “opmuntre til Fangsten ved Præmie”. Også grevlingen ble ansett for å være mer til nytte enn skade, det ble derfor heller ikke innført skuddpremie på den. De rovfugler som var mest til nytte, som levde av mus og lemen, ble det heller ikke innført skuddpremie på.

Forslagsstillerne fant jakten på bjørn og ulv nyttig også i en mer overført betydning. “Det er ogsaa denne Jagt, som fordrer mest Mod, mest Kyndighed, mest Udholdenhed, og som derfor fremfor al anden Jakt er skikket til at danne krigersk Befolkning i Fredens Dage. At den derfor, og især dens Udøvelse med Skydevaabnet, fortjener al mulig Opmuntring, behøver vel neppe at lægges paa Hjerte.” Den formen for jakt som ikke bare var den nyttigste, men også “den nobleste og sikreste” var ulvejakt “paa Sporsne”. Den krevde jegere med en “Overordentlig Udholdenhed, da Drivningen ofte kan vare 8 à 10 Dage. (...) Denne Jagt er især skikket til at danne gode Krigere og øvede Skiløbere, og giver Udøverne et nøie Kiendskab til større Strækninger af Landet.” Daa og Rasch ville derfor oppmuntre jegere som fikk skutt ulv på denne måten med en ekstra premie på 2 spesidaler pr. dyr. I alt fikk jegeren 5 spesidaler for skutt ulv.

Før jaktloven ble vedtatt i 1845, hadde P. Chr. Asbjørnsen argumentert for en lovregulering på dette området. I 1840 hevdet han i forordet til en svensk håndbok i ulve- og revefangst, som han oversatte til norsk, at når jakten i Norge kunne “drives næsten uindskrænket” ble “[f]ølgen heraf (...) saare naturligt en kjendelig Formindskelse og ødelæggelse af det nyttige Vildt, medens Rovdyrenes Antal aarlig tiltager.” Asbjørnsen var ikke ukjent med at det ble jaktet på ulv, men var ikke imponert: “Undertiden har man vel, naar Ulvene har grasseret alt for Stærkt, anstillet Store Klapp- eller Drivjakter her i Landet; men da man sjælden har havt eller villet underordne sig nogen anden Anfører end Brændeviinsdunken, kan man gjøre sig et Begrep om Resultaterne; Spektakel, Skrig, Forvirring og Hurlumhei har jaget Rovdyrene mange Miil foran Jakten; og det eneste Vildt, jeg veed der er bleven skudt ved en saadan Leilighed, var en Hund og et Par Lægge, som fik et dyktig Skud Graabeenhagel ved en Klappjagt, om jeg ikke erindrer feil, paa øvre Rommerige.” Det kan umulig ha vært denne jakten Rasch tenkte på når han framholdt den som så fortrinlig for å utdanne krigere.

I oversettelsen skrev Asbjørnsen inn en rekke fotnoter, en av disse forsøker å tallfeste

Paragrafene om rovdire i Lov om Udryddelse av Rovdyr og om Fredning af andet Vildt, 4 Aug. 1845, lød:

§ 1 I Premie for ethvert af efternævnte Rovdyrs Ødelæggelse betales: a) for Bjørn, Ulv, Gaupe, Jerv eller Filfras, uden hensyn til deres Alder, tre Speciedaler; b) for Ørn, (Land- eller Havørn) sexti Skilling og for Bjergugle (Hubro) fire og tyve Skilling. For Unger af disse Fugle det Samme; c) for Hønsenhøg, forsaavidt den ei er fældet ved Skud, fire og tyve Skilling.

§ 2 De til Præmiers Udredelse fornødne Summer udlignes paa det Amt, inden hvis Grænser Dyret er fældet. For at Præmien kan erholdes, føres Huden af det dræpte Dyr til vedkommende Foged eller Lensmand, som borttager af den høire Forlab de 2 midterste Klør, likesom den dræpte Rovfugl ligeledes frembringes, og hvoraf Klørne borttages. Til Præmies Erholdelse meddeles Attest uden Betaling.

Tabel 8. Præmier udbetalte for dræbte Rovfugle 1846-60.

Aar.	Smaalenes.	Agershuus.	Hedemarkens.	Christians.	Budskeruds.	Jarlsberg-Laurvig.	Bratsbergs.	Nedenæs-Robygdelægets.	Lister-Mandals.	Stavangers.	Søndre Bergenhuus.	Nordre Bergenhuus.	Romsdals.	Søndre Trondhjems.	Nordre Trondhjems.	Nordlands.	Finmarkens.	Tilsammen.
1846	51	84	18	59	25	54	71	25	115	151	244	222	110	160	134	85	14	1633
1847	47	86	342	539	52	118	106	77	169	96	233	224	296	556	312	240	64	3557
1848	91	151	175	91	80	130	106	106	190	136	343	216	272	319	512	343	118	3379
1849	105	122	121	84	75	113	118	208	171	134	320	196	221	309	467	350	219	3336
1850	119	162	56	192	49	114	85	160	205	129	208	179	121	257	234	353	379	3007
1851	121	139	587	475	121	186	133	196	232	138	222	345	219	279	1094	472	168	5127
1852	151	85	257	157	57	158	96	233	243	196	202	203	270	745	752	628	296	4729
1853	199	89	71	73	33	184	85	152	152	179	145	140	270	309	1776	825	1274	6056
1854	334	60	85	124	39	118	95	217	230	232	113	151	220	295	1186	613	495	4607
1855	179	20	153	265	63	90	135	216	260	170	84	212	225	471	425	673	225	3866
1856	107	19	493	682	91	147	185	232	235	181	83	229	197	881	774	558	385	5479
1857	101	14	186	255	60	255	166	256	194	196	106	124	207	773	1330	556	432	5161
1858	94	24	95	182	63	198	227	422	177	163	89	210	145	353	1284	329	394	4449
1859	142	32	70	317	186	240	214	435	225	172	132	222	188	1135	692	316	115	4833
1860	69	23	339	921	105	95	129	189	150	153	100	178	185	729	495	437	170	4467
Tilsammen	1910	1100	3078	4766	1107	2166	1951	3157	3897	2446	2574	2057	3146	5531	11467	6678	4748	63629
Middeltal..	124,1	73,3	198,3	292,3	71,7	145,1	129,3	205,1	201,1	163,1	164,1	199,3	210,2	570,1	745,1	441,1	312	4269,3

Faksimile av tabell fra Bidrag til Norges Rovdyr og Rovfuglstatistik av H. Rasch, Præmier udbetalt for dræbte Rovfugle 1846-1860. Tabellen viser summen av utbetalte premier for ørn, hubro og hønschauk etter amt. I Statistisk sentralbyrås eksemplar er summene kontrollregnet og rettet både horisontalt og vertikalt. Rasch argumenterte for at om lag 50 000 premier hadde blitt utbetalt til nyttige rovfugler: «Det er derfor min faste overbevisning, (...) at Størsteparten af de hidtil som Ørne og Ørneunger i Beretningerne opførte dræbte Rovfugle aldeles ikke have været Ørne, men mange forskjellige Arter Rovfugle - og desværre for Størstedelen nyttige. Denne Del af Præmie-loven har derfor ved dens feilagtige Anvendelse afstedkommet betydelig Skade - dog maaske mindre for vort Lande end for Mellemeuropa, hvorfra der klages over en følelig Formindskelse af de musefortærende Rovfugle og en tiltagende Museumængde. Det er høist rimeligt, at Aarsagen hertil for en ikke ringe Del maa tilskrives den Forfølgelse, hvorfor deres Afkom her har været udsat; thi fast alle disse Rovfugle ere Trækfugle, og naar de have opfødt sin Afkom med norske Fjeldmuus, besøge de paa Reisen mod Syd Mellemeuropa, hvor de opholde sig saalenge de der finde rigelig Næring, og dersom de paa Reisen mod Norden finde i Mellomeuropa et rigt besat Taffel, vilde de ogsaa der fæste Bo og forplante sig, dersom Ukyndigheden ikke der, ligesom hos os, hindrede dem deri. Vægtige Stemmer have reist sig i Tyskland mod dette ufornuftige Had mot disse gavnlige Bundsforvandre, og den sachsiske regering har begyndt at sætte en Stopper for dette Uvæsen.

“Ulvejagt paa Skie” (1840) ble beskrevet av Asbjørnsen: Det skulle være kaldt og mye tørr snø. Jegerne skulle bruke “Østerdals Skie” en lang og en kort, og to staver, den ene med trinse, den andre var et spyd. Staven skulle kastes “naar man nærmer sig Dyret”. “Oftest indhentes Ulven af sine Forfølgere, naar den begir sig ud over en lang, enten med rum Skov bedækket, eller aldeles aaben Bakke, thi da farer Skiløberen afsted med utrolig hastighed. Naar ulven seer, at den ikke kan undkomme, veder den sig om til Forsvar og feldes da med nogle Spydstik.”

Den letteste måte å fange ulv på var å drepe ungene i hiet og Rasch gjenga i 1862 denne beskrivelsen av et ulvehi:

En Skoveier i Moss Fogderi, i hvis Skove Ulve ofte have sit Tilhold, har forsikret mig, at det, når man har lært Ulvens Sædvaner at kjende, i Regelen er let at finde dens Hide. Den vælger dertil skovklede Bakke- eller Fjeldskraaninger, der vende mod Syd eller Øst; idet den især fører sine Unger ud i Morgensolen. Levninger af Been og et temmelig stærkt Traak antyder Nærheden af Hidet. Han havde imidlertid gjort den Erfaring, at Ulven ligesom Ræven undgaar at røve i Nærheden af sit Hide, saalænge Ungerne der have Tilhold, og at han derfor har havt Faar og Ungfæ gaaende uden Vogter i Nærheden af Hidet, uden at han en eneste Gang om Sommeren har mistet noget Dyr, men naar Ungerne om Høsten blive saa store, at de selv begynde at røve, ere Faarene udsatte for deres Angreb.

Ulvejagt paa Skie, hentet fra Om Ulve og Rævefangst, Litografi, 1840

skaden som ulven øvet på husdyr. I “Aafjordens Præstegjæld” skulle ulv fra 1. januar til 1. desember 1825 ha drept “15 Heste og Føl, 9 Kjører og Kalve, 282 Faar, 216 Gjeder, ett Svin foruden Hunde og Katte, altsaa i det Hele 549 Huusdyr” eller “omtrent 9 Dyr for hver Gaard.”

Bestandene av det matnyttige viltet gikk altså tilbake, dels på grunn av jakt på matnyttig vilt hele året, og en usystematisk jakt på rovdyr. Dette hadde blant annet, ifølge Rasch, gjort elgen til “et Sagndyr” mange steder i landet. Men det var en slutt på rovdynenes herjinger blant husdyrene som ville bli den største fordel av en ny jaktlov. Hva aktualiserte det akkurat i 1840-åra?

Omlegging i landbruket

Innledningen til den første utgaven av jordbruksstatistikken “fornemmlig i femaarsperioden 1871-1875 og i Aaret 1875”, gir langt på vei svar på dette spørsmålet. Sekretærene J. N. Mohn og B. Strøm hadde i fellesskap skrevet en historisk og komparativ introduksjon til tabellverket. Den sterke økningen i antall husdyr, og spesielt i antallet storfe, sau og geit fra 1,85 millioner i 1835 til 2,58 millioner i det året jaktloven ble vedtatt og videre til 2,90 millioner 10 år seinere, kunne bare skje ved at beiteområdene ble utvidet. økningen i husdyrholdet var en viktig side ved omleggingen av det norske jordbruket fra naturalhusholdning og selvforsyning, over mot penge- og markedsøkonomi. Det samme var økningen i potetdyrkingen som for at den virkelig skulle kaste av seg, trengte husdyrgjødsel. Mens hjemmebeitene i denne perioden (på gårdene og de nærmeste og beste havnene på setrene), ifølge Simen Skappel, ble forbeholdt melkekyr, ble ungdyra, sauene og geitene drevet “langt av veien til fjerne beiter som ellers ikke vil bli fullt utnyttet.” Mange av disse husdyra måtte beite i utmark, siden korntollen lenge stilte seg i veien for import av billig korn og hindret en hurtigere omlegging til beitebruk.

Tabellen fra Statistikk angaaende det norske Jordbruk fornemmelig i Femaarsperioden 1871-1875 og i Aaret 1875, Kristiania 1880, viser antall husdyr, registrert ved utgangen av året, fra 1845 til 1875. I publikasjonen ble det også gjort rede for den «i Procenter udregnede Væxt» som viste at «den norske Kreaturstok» i «beregnete Kjør» hadde økt med 29 prosent fra 1835-1845, det vil si i tiåret før jaktloven. Veksten var også sterk i det neste tiåret, 14 prosent, men stoppet opp fra 1855 til 1875. I tiåret før jaktloven ble vedtatt var det spesielt veksten i antallet sau og geit som var sterk, med henholdsvis 41 og 58 prosent, altså de husdyrene som konkurrerte med de store rovdynene om plassen i utmarka.

	1835.	1845.	1855.	1865.	1875.
Heste	113,163	131,894	154,447	149,167	151,903
Storfe	644,414	842,568	949,935	953,036	1,016,617
Faar	1,028,945	1,447,274	1,596,199	1,705,394	1,686,306
Gjæder	184,518	290,950	357,102	290,985	322,861
Svin	79,874	88,637	113,320	96,166	101,020
Rensdyr	82,225	90,273	116,891	101,768	96,567
Beregnete Kjør	1,133,477	1,462,946	1,670,262	1,657,626 *)	1,729,937 **)

Dyrene måtte i utmarka, men i skogen fantes det ville dyr, ulv og bjørn. I avhandling Angaaende Børns og unge Menneskers Anvendelse til Arbeide udenfor Hjemmet, hadde J. N. Mohn et bilag (nr. 10) som het “Erklæringer fra Distriktslæger Mfl. angaaende Børns Sysselsættelse med Gjeting af Kreaturer.” Det dreide seg her om kartlegging av barn som gjette andres husdyr mot betaling. Distriktslegenes uttalelser som er fra slutten av 1870-åra, er merkelig samstemte om at det tidligere hadde vært svært vanlig at barn var gjeterne, men det var ikke tilfellet lenger. Og den grunnen som oftest blir angitt for at denne formen for barnearbeid var på retur, var at ulven ikke fantes lenger. 15 til 20 år tidligere derimot, da ulven var vanlig, hadde det vært utbredt. Svarene er viktige i to henseender: For det første antyder de at ulven ikke lenger utgjorde den hindringen for husdyrholdet som den hadde gjort 15 til 20 år tidligere. For det andre innebærer svarene at dette barnearbeidet hadde vært nødvendig for økningen i husdyrholdet.

Da antallet husdyr økte fra 1835 til 1845, var det barn som ble skutt inn mellom budskaper og rovdynene, ikke de krigerske ulve- og bjørnejegerne til Daa og Rasch. Var det riktig som distriktslegene hadde antydnet overfor Mohn at ulven var utryddet 15 til 20 år tidligere, altså om lag fra 1860?

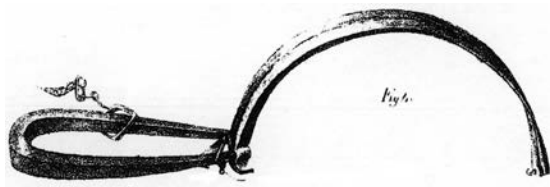
Rasch undersøker

Rasch ga i 1869 en vurdering av hvordan innføringen av skuddpremie hadde virket i “Bidrag til Norges Rovdyr- og Rovfuglestatistikk”. Det var et særtrykk av et foredrag han hadde holdt i Videnskabselskapet i 1861. “Tabelcontoret” hadde gitt ham bakgrunnsmateriale og av det hadde han utarbeidet “8 Oversigtstabeller”.

Fra en av tabellene kunne man “erholde den glædelige Underretning, at Ulvemængden i Riget, efterat den nye Præmielov er traadt i Kraft, stadig har aftaget, og man tør saaledes nære den Forhaabning, at den nu foreslaaede Forhøielse af Premien i Forbindelse med den nu vakte Lyst og Iver efter at skaffe sig gode Vaaben og gjøre sig dygtig til at bruge dem, vil bidrage til at formindske Landets Rovdyrmængde.” Rasch hadde argumentert for at det skulle betales samme premie for unger som for voksne dyr av bjørn og ulv for å drepe ungene i hiet er “unægtelig [...] det virksomste Middel til at indskrænke Antallet af dette vort skadeligste Rovdyr”. Når det gjaldt bjørnen kunne ikke Rasch uttale noe bestemt, men for ulv framgikk den “glædelige Underretning, at Ulvemængden i Riget, efterat den nye Premielov er traadt i Kraft, stadig har avtaget.” Rasch ønsket seg tabeller “meddelte fogderviis” fordi denne “nøiagtigere Tabellform” ville gjøre analysen sikrere. Tallene fant han imidlertid ingen grunn til tvile på, og loven så ut til å fungere etter hensikten.

Så vel forholdt det seg ikke når det galt rovfuglstatistikken. Rasch var overbevist om at av 64 129 utbetalte rovfuglpremier fra 1846 til 1860 var “idetmindste de 50 000 blevne feilagtigen udbetalte”. Feilen ble ikke mindre av at disse premiene hadde blitt utbetalt for “vore bedste forbundsforvandre i Kampen mod de skadelige Skov-, Mark- og Fjeldmusarter”. Tidligere hadde nok Rasch hatt mistanke om at det skjedde feilaktig utbetaling av premier, men at det hadde dette omfanget var han ikke blitt klar over før han hadde gått gjennom alle “Indberetningerne”. “Jeg maa nu opriktig tilstaa,” forklarte Rasch i Videnskabselskapet “at jeg gjør mig Selvbepreidelse i Anledning af min Taushed, der har foraarsaget Communerne saa store Udgifter.” Han hadde imidlertid hatt så alt for mye å gjøre og det måtte tjene som unnskyldning for at han ikke før i 1861 kunne avdekke det omfattende “Misbrug af Loven.”

Det var tallene for premie for ørn (“Landørn og Havørn”) som var så helt urimelig høye, nemlig 48 453 utbetalte premier fra 1846 til 1860. Det var merkelig at det skulle være mulig å fange en “saa sky og vagtsom Fuglart” i et så stort antall hvert eneste år i hvert eneste amt. Dessuten fant han det rart at tallet på utbetalte premier kunne variere så sterkt fra år til år. Tallene stred mot det alle “nordiske Ornithologer havde iakttaget og lært med Hensyn til disse to Rovfugleartenes Forekomst og Forplantning”. Rasch måtte derfor “paa egne og de øvrige Ornithologers Vegne nædlegge en bestemt Protest, idet vi fremdeles paastaa 1) at ørne, og fornemmelig Landørnen, forekomme sparsomt saavel her i Landet som andetsteds; 2) at disse Fugle have faste Redepladse og bestemte, om end omfattende Jagtrevierer, og derfor ikke det ene Aar ere overmaade talrige og i næste Aar endog sjeldne, samt 3) at de ere lidet frugtbare.”

I P. Chr. Asbjørnsens norske versjon av den opprinnelig svenske boka Om Ulve- og Rævefangst, en Beskrivelse over forskjellige Maader, hvorpaa man i Sverige fanger, jager og skyder Ulv og Ræv, fra 1840, forklares ulvefangst med saks: “Ulvens omstrefende Levemaase, dens mindre fine Lugtorganer, formedelst hvilke den ikke saaledes som Ræven, har Evne til i det Fjerne at opveire sit Bytte, og lang Vei følge dets Spor, men maaaske dog mest dens Trang til større Rov og deraf følgende Ligeegyldighed for de mindre Smuler, som Ræven omhyggelig opsøger, ere Aarsager, der gjøre Ulvefangst med Sax mindre

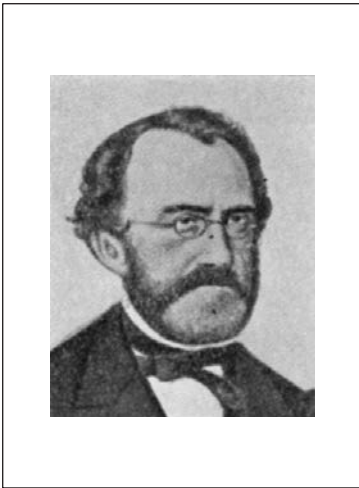
Lovforslaget med begrunnelse oversendte Daa til stortinget med dette følgebrevet:

Til ellefte ordentlige Storthings Odelsting! I Henhold til overstaaende Opfordringer tillater jeg mig at fremsætte det deri og i hoslagte Skrift «Om Jagten i Norge af H. Rasch Kristiania 1845» indeholdte Forslag til Behandling af nærværende Storting som Lov. Jeg finder det alene nødvendigt at bemærke at Sagen er altfor fuldstændigen forbedret saavel fra det videnskabelige som praktiske Synspunkt til at jeg skulde kunne tilføje noget. Oslo den 15de Februar 1845, ærbødigst Ludvig Kr. Daa, Representant for Akershus Amt.

Rasch forklarte også i et brev til stortinget at han hadde blitt oppfordret “samtidig fra to forskjellige Kanter” til å utarbeide forslag til en ny jaktlov, fra Akers Sogneselskab og Daa som var valgt på stortinget fra Akershus. Rasch takket sine venner “Cand. Esmark, Studios. jur. Barth og Hr. Lector juris Platou” for hjelp til å utarbeide lovtekst og begrunnelse. Det kan synes som om det først og fremst var jegerinteressene som tok initiativet til jaktloven, og derfor er det likevel en form for realisme i bildet til Printz, reven måtte bort så endene kunne forbeholdes jegerne. Det kan umulig ha vært landbruksinteressene i det fylket som hadde valgt han, Daa hadde i tankene, for i Akershus var ulven og bjørnen så godt som utryddet før 1845.

Ludvig Kristensen Daa (1809-1877), valgt til stortingsmann fra Akershus i 1841 og 1844 og fra Christiania i 1854, tok initiativ til loven om utryddelse av rovdirene. Daa tilhøre i ungdommen kretsen rundt Wergeland som i 1834 kalte han "en storhjetert republikaner, universitetets flinkeste og braveste student." Daa mente seg forbigått i ansettelssaker to ganger av politiske grunner ved universitetet, etter at det hadde innstilt han på første plass. Han ble også innstilt til riksarkivarstillingen i 1841, men den ga regjeringen til Wergeland (som Daa hadde brutt med da han fra 1836 mottok 200 daler årlig fra Carl Johans egen kasse). Deretter startet Daas politiske bane. J. E. Sars karakteriserer (i Norges historie VI bind, Kristiania 1913) Daa ved å hevde at ved å betrakte hans løpebane "gis et indtryk af store evner, som ikke riktig passer til hinanden, saa manden forkrøbles og bliver skak-kjørt. (...) Daas offentlige virksomhet [gir inntrykk] af noget splittet og brudstykkeagtig, tilløb i forskjellige retninger, begyndelser, som ikke bliver fortsatt, modsigelser, som ikke lader sig forsone. (...) Hans idealer gik i stykker for ham eller skrumpede ind til at blive kjephester. Det gik med hans aandelige fysiognomi som med hans legemlige: det lagde sig i saa mange rynker, at man kunde faa indtryk af noget stygt og frastøtende, skjønt trekkende i virkeligheten var renskaarne, endog finformede."

Etter hvert, det vil si, like før den første verdenskrig, viste det seg at enkelte rovfugler som opplagt var skadelige kunne være nyttige i en overført betydning: Helland refererer litt fra Sverige i sin artikkelserie: "Om pilgrimsfalken og jaktfalken ytrer det svenske videnskapsselskap nedsatte komité, at disse fugler er visselig skadelige, da de fanger og forærer en del madnyttig vildt, den første falk især ander, den sidste ryster. De er imidlertid nu saa sjeldne og faatallige, at den skade, de gjør, ikke spiller nogen rolle. Paa den anden side er de interessante ved sit levesæt, og ders optræden er saa elegant og tiltalende, at det vilde være stor skade fra naturhistorisk og æstetisk synspunkt, om de skulde utryddes. Forøvrik er de nu søgt af naturaliehandlere; et skind av en jaktfalk betales med 50 mark og av en pilgrimsfalk med 8 mark; ogsaa deres egg er i høi pris. Komiteen mener, at falk byrde utgaa i fortegnelsen over skadelige rovdyr."

Denne kjedelige forvekslingen mellom de nyttige og unyttige rovfuglene kunne, ifølge Rasch, skje fordi "Naturhistorien forhen ikke har været lært i Skolerne" og der det hadde skjedd "dog af ikke meget kyndige ornithologiske Lærere" som manglet "ornitologiske Samlinger" osv. Dessuten kom de fleste som forlangte premie for ørn med fugleunger og forsikret om at "Forældrene vare ørne," da krevde det i virkeligheten større kunnskaper enn man kunne forlange av lensmennene å skulle bevise at så ikke var tilfelle.

Rasch avsluttet den trykte versjonen av foredraget ved å gi enda en grunn for å komme med denne kildekritikken, den at "Utlandets Naturforskere" som kanskje fikk se "de af vort Departement for det Indre udarbeidede og trykte statsekonomiske Femaarsberetninger (...), ikke skulde lade sig forlede til at stole paa de deri meddelte Data vedkommende vor Rovfuglestatistikk, eller ogsaa, indseende disses Urimelighet, skulle bebreide Landets Ornithologer, at de ikke have oplyst Almenheden om Sagens rette Sammenhæng."

Også for femåret 1861-1865 utarbeidet Rasch rovdyr- og rovfuglstatistikken og presenterte den i Videnskapsselskapets Forhandlinger. De følgende to utgavene av statistikken (for 1866-1870 og 1871-1975) ble også utarbeidet av Rasch, men de ble publisert i Meddelelser for Norsk Jæger- og Fiskerforening. For femåret 1876-80 ble statistikken bearbeidet og utgitt av Det Statistiske Centralbureau.

Heller ikke i foredraget Rasch holdt den 7. februar 1868 for å presentere tallene for 1861-1865, kunne han si seg fornøyd med kunnskapene til lensmennene. Denne gangen var det hønsehauken som voldt problemer. Tallet på premier for ørn hadde riktignok gått litt tilbake, men bare for at tallet for premier for hønsehauk som var den samme som for ørn, nådde det, ifølge Rasch, meningsløst høye tallet 4 254 i 1865 (tallet for ørn var 2 127). Etter Raschs kjennskap til fuglelivet ville rimelige tall ha vært 200 ørner og 800 hønsehauker. Enda en gang var det nyttig musefangende rovfugl som sto i fare for å bli utryddet.

Likevel var det denne gangen premiene for ulv som i større grad bekymret Rasch. I sin første beretning påpekte han lemenårenes betydning for rovfuglbestanden, men han hadde ikke tenkt "paa at undersøge, hvilken Indflydelse de kunde have på Ulvens forekomst." Det gjorde han nå: I de fem lemenårene 1847, 1851, 1856, 1860 og 1863 ble det utbetalt premier for betydelig flere ulver enn i årene mellom. Rasch fant premietallet bemerkelsesverdig høyt i det ekstreme lemenåret 1863, da vandret lemen om høsten sør og vest for fjelltraktene i Romsdal og Gudbrandsdalen og kom neste vår "i Mængde (...) frem til Christiania". Rasch hevdet "[a]t Fjeldrevunger i disse Aar have spilt Hovedrollen ved Præmieuddelingen for dræpte Ulve er høist sandsynligt." Antall ulvepremier burde reduseres med 9/10 i mange amt, og Rasch innså også konsekvensen av det; at man hadde "fuld Føie til at antage, at den stærke Aftagen i Ulvemængden allerede var indtraadt fra Begyndelsen af det tyveaarige Tidsrum (1845) som mine Undersøgelser omfatte, og stadig om med forøget Fart er vedbleven indtil nærværende Tid." Rasch kunne konkludere med at ulven så å si var utryddet i Sør-Norge, "Ulvespor sees nu høist sjelden, selv i kolde snerige Vintre". Hvor hadde det blitt av ulven? Det kunne ikke være tale om at de utbetalte premier hadde ført til at "et saadant Antal afdage, at den store Ulvemængde, som ved det tilbagelagte Tyveaars Begyndelse endnu fantes her i Riget, skulde derved i nogen paafaldende Grad være bleven formindsket." Og ikke kunne det antas at den hadde dratt over grensen til Russland og Sverige, Rasch holdt det for mest sannsynlig at "en ødelæggende Epidemi" hadde utryddet ulven i Sør-Norge. Distriktslegenes rapporter til Mohn i slutten av 1870-åra om at gjeting hadde vært vanlig for 15 til 20 år sida da ulven ennå fantes, stemmer med Raschs konklusjon om at ulven forsvant i begynnelsen av 1860-åra.

Svindelen med "falske" rovdyr var så utbredt at tallene fra år til år ble tydelig påvirket. Var strevet til Rasch forgyeves? Ikke på noen måte når det galdt tallene for premier på ulv, om antallet i smågnagerår omfatter en del fjellrev, er en annen sak. Det

rokker ikke ved hovedmønstrer i statistikken som tydelig viste at ulven ble utryddet i Sør-Norge allerede i begynnelsen av 1860-åra, men det skjedde på en måte som tyder på at det ikke bare var jaktloven, men en sykdom av et eller annet slag som tilintetgjorde stammen.

Bør bjørnen utryddes?

Utryddelsen av bjørnen tok lengre tid. Både Amund Helland, Sigurd Johnsen og Gunnar Jahn som tok opp spørsmålet om når bjørnen ville bli utryddet, regnet med at det i 1845 var flere ulver enn bjørner, at ulvejakten var vanskeligere, samtidig som ulven formerte seg langt raskere enn bjørnen. Mens det etter 1870 bare ble skutt en og annen ulv i Sør-Norge, holdt bjørnen seg mye lenger. Helland regnet like før første verdenskrig ut at bjørnen ville være utryddet i Norge i 1920. Ved å anta en symmetri mellom felte dyr og stammens størrelse, fant han at stammen i 1910 besto av 490 bjørner. Ble det drept 20 bjørner per år, ville det være slutt på bjørnen i 1920. Sigurd Johnsen konkluderte i 1924 med at hvis det i det hele tatt "skulle være haap om" at bjørnen skulle reddes, måtte den bli totalfredet. Johnsen viste til Sverige hvor skuddpremien alt ble opphevet i 1893. I den svenske jaktloven av 1912 ble bjørnen fredlyst på kronens eiendommer. I forslaget til den nye svenske jaktloven ble det tatt flere skritt i retning av totalfredning.

Gunnar Jahns artikkel "Bjørnen i Norge" fra 1925, var inspirert av Hellands og Johnsens undersøkelser. Problemstillingen var om det var så mange bjørner igjen i landet at det var mulig å redde stammen. Jahn tvilte på det, det samme hadde Johnsen gjort. Metoden de begge hadde brukt var "å følge tallene over skutte bjørner og så trekke våre slutninger på grunnlag av de erfaringer man har fra de områder bjørnen nu er utryddet". Denne metoden var imidlertid usikker, slutningene "må bli omtrentlige". For å bote på denne usikkerheten skrev Jahn til samtlige lensmenn i distrikter hvor det i løpet av de siste 25 åra var skutt bjørn. I alt 160 lensmenn fikk et skjema de skulle fylle ut, og ifølge Jahn hadde den "overveiende del" svart.

Det samlede bildet Jahn ga av bjørnens utbredelse i 1925 viste at det fantes en liten stamme bjørn i Hallingdal (Bukollen og Vassfaret), i Vest-Telemark, Lærdal og Sør-Varanger. Lensmennene skulle også angi den skaden bjørnen gjorde, og det lot seg naturligvis ikke underslå at den "volder gårdbrukerne betydelig tap på sauene". Jahn framholdt sin "personlige mening" at bjørnen fikk "skylden for sau" som ble borte på annen måte. "[E]n hver naturvenn" måtte, ifølge Jahn, beklage at "bamsen skal forsvinne helt fra våre skoger." Også Jahn viste til Sverige som hadde større "pietetsfølelse" for sin fauna. Holdningen ble en annen hos enkelte fra litt før den første verdenskrig. Nå ble det ►

Johan Frederik Eckersberg, En bjørnejagt, Litografi etter tegning, 1858

Mens konservator Sigurd Johnsen og Amund Helland først og fremst baserte sine bjørnestudier på statistikken for utbetalte premier, gjennomførte Gunnar Jahn en undersøkelse da han skulle prøve å anslå hvor mange bjørner det fantes i 1925: "For å kunne få holdepunkter (...) skrev jeg til alle de lensmenn i hvis distrikter det hadde vært skutt bjørn i de siste 25 år. Samtidig ba jeg om å få opplysning om den skade bjørnen gjør år om annet. At bjørnen i gamle dager, da den var tallrik, blev regnet med til udrydene vet vi jo; det var jo derfor staten gikk til å betale skuddpremie for den. At et enkelt eksemplar - skabjørn - kan utvikle sig til en førsteragns sauejeger tør vel være sikkert. Et annet spørsmål er om den nu, så fåtallig som den må være, gjør så stor skade at det er riktig helt å utrydde den. En objektiv undersøkelse av dette er ikke gjort, og man skal ikke dømme nogen fra livet uten å vite om tydemene vet vi begrunnet. Alt i alt sendte jeg skjemaer til 160 lensmenn, hvorav den alt overveiende del har svart." Jahn gikk gjennom svarene fylke for fylke og kunne sammenfatte. "Alt i alt kan man tolke opgavene så at der i Norge finnes følgende små stammer av bjørn: I Hallingdal, Vest-Telemark, Lærdal og Sør-Varanger. Av disse synes stammen i Vest-Telemark å være på sterk retur, men stammene i Hallingdal og Lærdal, som begge er små, i de siste år har holdt sig på sammen høide som før og muligens tiltatt litt. Til tross herfor er det bare et tidsspørsmål når bjørnen er helt utryddet. En enkeltmann vil i løpet av få år kunne tilintetgjøre de stammer som er igjen, slik som det er skjedd i Romsdal."

1925 etter at det hadde vært skuddpremie på bjørn i 80 år, presenterte Gunnar Jahn sin bjørnestudie, og nå er tonen en annen enn i 1840-årene:

«Man har lenge vært på det rene med at det bare er et tidsspørsmål når bjørnen er helt utryddet i Norge. Professor Amund Helland forsøkte i en artikkel i «Tidsskrift for Jordbruk» for 1913-14 på grunnlag av antallet felte dyr å bestemme bjørnestammens størrelse, og hvor hurtig den gikk undergangen i møte. I samme tidsskrift for oktober 1924 tok jeg, på grunnlag av samme tall amteriale, spørsmålet op til fornyet behandling, og samtidig og helt uavhengig av meg blev det samme emne behandlet av konservator Sigurd Johnsen i tidsskriftet «Naturen». De resultater som konservator Sigurd Johnsen og jeg kom til stemte i hovedsaken og gikk ut på at stammen nu synes å være så liten at det er lite sannsynlig at den står til å redde, selv om det settes noget ind på det. Hvis man lar det bli med de bestemmelser som nu gjelder, så vil ialfald bjørnen meget snart være utryddet. Dette syn hade vi begge fått ved å følge tallene over skutte bjørner og så trekke våre slutninger på grunnlag av de erfaringer man har fra de strøk hvor bjørnen nu er utryddet.»

"En bjørnejagt", 1858, Johan Frederik Eckersberg (1822-1870) var først elev av Flintoe, så i to år av J. W. Schirmer i Düsseeldorf. Slagsmålet mellom bjørn og jeger var en tegning for et plansjeverk av Chr. Tønsberg. Det året tegningen ble laget ble det drept 215 bjørner i Norge, de fleste ble skutt i hiet, drept med gift, skutt på åte eller skutt etter å ha gått i saks. Få ble drept under så dramatiske omstendigheter som tegningen forteller om. Det er vel ikke umulig, men i alle fall sjelden å komme over bjørn etter at snøen har kommet.

Rovdyrstatistikk 1846-2000

betraktet som et tap om bjørnen skulle forsvinne. En sterk opposisjon mot skuddpremie på bjørn greide verken Gunnar Jahn eller Sigurd Johnsen å skape. Det skulle gå 50 år fra Jahn skrev sin artikkel og til bjørnejakt ble forbudt i 1974.

Kilder:

Indstilling fra Nærings-Commiteen No.1 til Lov om Udryddelse af Rovdyr og Fredning af andet Vildt. 1845, den 13. Juni, No. 278

Om Ulve og Rævefangst, en Beskrivelse over forskjellige Maader, hvorpaa man i Sverige fanger, jager og skyder Ulv og Ræv, Oversat efter det svenske "Jägarförbundets Tidsskrift" af P. Chr. Asbjørnsen, Christiania 1840

Amund Helland, Rovdyrene i Norge, Tidsskrift for Skogbrug 1913/1914

NOS, Statistik angaaende det norske jordbrug, fornemmelig i femaarsperioden 1871-1875 og i aaret 1875, Kristiania 1880.

NOS Jaktstatistikk 1846-1977

H. Rasch, Bidrag til Norges Rovdyr- og Rovfuglestatistikk, Cristiania 1862

H. Rasch, Bidrag til Norges Rovdyr- og Rovfuglestatistikk for Femaaret 1861-65, Christiania 1868

H. Rasch, Om Bedragerierne med hensyn til Gaupepræmierne i Aals Præstegjeld i Hallingdal, Meddelelser fra Norsk Jæger og Fisker-Forening 1877 nr. 8

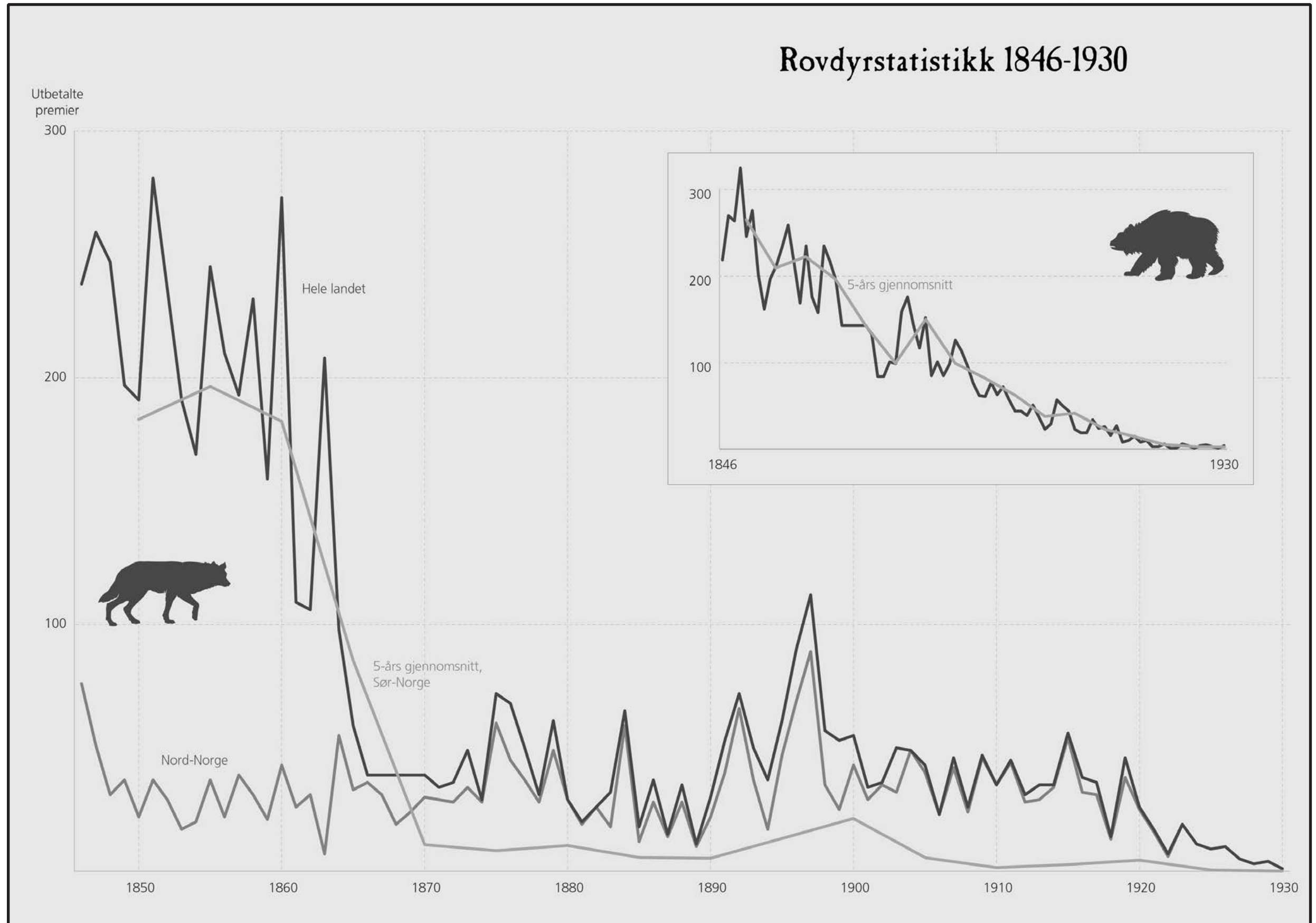
Sigurd Johnsen, Rovdyr- og rovfuglstatistikken i Norge, Bergen Museums Årbok 1929, Naturvidenskapelig rekke Nr. 2

Gunnar Jahn, Bjørnen i Norge, Statistiske meddelelser 1925. nr 3

J.N. Mohn, Angaaende Børns og unge Menneskers Andvendelse til Arbeide udenfor hjemmet. Christiania 1878. (I Ot. Prop. No 15. 1883. Stortingets Forhandlinger 1883 del III.)

Simen Skappel, Beitebruket i Norge, Tidsskrift for det norske landbruk, 1937

Artikkelen er tidligere utgitt i SSBs tidsskrift Samfunnsspeilet

Revestreker

Ulveflokken i Sverige eksploderer.
Dagsavisen 13.8.01.

Mye blod og slinter, får vi tro.

Hvor skummel er egentlig ulven?
Aftenposten 17.8.01.

Vanligvis er ulven veldig skummel. Men EGENTLIG er den litt mindre enn veldig skummel. Eller litt mer enn rimelig skummel for å være helt presis.

Ulv, ulv i boligmarkedet.
Nettavisen 15.8.01.

I andre sammenhenger kan ulven være GANSKE skummel.

Klart for ulvekrangel i Frp
Nasjonen 8.8.01.

Frp er lei av bikkjeslagsmål.

Ikke for å skremme noen, men det er kommet to observasjoner.
Tønsberg Blad 7.8.01.

Identifisert landbasert ulveobjekt rystet Vestfold. Viste seg å være snill bisk.

Ulven må dø.
Bergens Tidende 7.8.01.

Dirty Harry inntar redaksjonen i BT.

- La ulven få spise sau i fred.
TV2 5.8.01.

Zoologiprofessor Harald Kryvi er vår helt.

Øye Ap vil avvikle kjerneområde for ulv.
Moss avis 4.8.01.

Øye for øye og tann for tann.

Mange fellingsvedtak, men få rovdyr felles.
Stavanger Aftenblad 3.8.01.

Hvis det er synet som svikter - kontakt Øye Ap.

- Jeg er redd for at folk blir sløve når det til stadighet blir ropt «ulv, ulv», fortsetter Fagerland.
Stavanger Aftenblad 7.8.01.

Ikke i Norge, nei!

I ulvens vold.
Fædrelandsvennen 28.7.01

Rendøpens grumme skjebne tas opp av Sørlandets største organ.

Vi er nødt til å kjøre et lite knippe saker: EU, distrikt, trygg mat, mot ulv, samferdsel og ungdomsprofilen. Her skal det ikke stå på humøret. *Anne Beathe Kristiansen, Østfold Sp's stortingskandidat til Halden Arbeiderblad 1.8.01.*

Med humøret på topp blir utryddelse av dyrearter så mye, mye lettere.

Resultatløs ulvejakt i Rendalen.
Nationen 29.7.01.

Tja - det er jo ikke så mange igjen...

Vi må ikke glemme at ulveangrepet oppe i Rendalen egentlig er en bagatell. Det tas 33.000 sau av rovdyr i Norge hvert år, sier statssekretær i Miljøverndepartementet Stein Lier-Hansen til Nationen 18.7.01. – Hjerteløst, Lier-Hansen, raser Sp's Åslaug Haga til Nationen 19.7.01.

Haga ber vår tanker gå til OFRENE som har mistet sine kjære små (som snart skal slaktes).

Ble ikke advart mot ulv.
Aftenposten 16.7.01.

Sauelbonde fra Rendalen påstår å ha mistet 100 sauer og legger skylda på myndighetene som ikke fortalte ham at ulven tar sau.

Jerv vant lokalderybyet.
Agderposten 17.8.01.

...etter Sudden death.

Ulven får fellingsstillatelse.
NRK 3.7.01.

Endelig gjennombrudd for ulven her i landet.

Kommunikasjonskløften

En gruppe dyrevernere forsøkte å overbevise en del sauebønder om å benytte mer humane metoder når det gjaldt å kontrollere ulvebestanden. I stedet for å skyte ulvene, burde man fange hannene, kastrere dem og så slippe dem løs igjen.

- Høres ut til å være en grei sak det, sa en av sauebøndene. Men jeg tror ikke dere helt forstår problemet. Ulvene *dreper* sauene våre - de *parer seg* ikke med dem.

Innlegg

To fluer i et smekk

Ulven er på en måte en gammel kollega av oss. Vi er rovdyr og vi spiser gjerne sau, elg og til og med søte små rådyr hele året rundt. Og vi bygger flymaskiner og skytevåpen og nettbanker og veier. Ulven er også et rovdyr. En av de få som har en viss størrelse i Norge. En menneskeapene før kjente, respekterte og av og til tilba i svunnen tid. Men ulven har ikke forandret seg slik som oss. Den er fortsatt ulv. For meg er ulven fortsatt selve symbolet på villmark.

Jeg har aldri sett en levende ulv. Men jeg vet at den er der. Der ute i det diffuse grønne. I villmarken et eller annet sted. Der ute lever de som de alltid har gjort. Med kraftig pels, hvite tenner og stålblå øyne med et klart blikk som forteller at de ikke er kultiverte. Mennesket har ikke temmet eller avlet dem. De er ikke som hunden eller sauen. De er urørt. De er ville.

For dem er skogen basis i livet. Den flytter seg ikke. Den forandrer seg ikke. Men den blir mindre og får stadig flere blødende sår i form av utallige skogsveier og grøfter. Det er flere km med skogsvei i Norge enn offentlig vei. Myrterreng er litt umoderne i skogen nå. Ja, ja. Det blir nå lettere å gå og færre insekter.

Mennesket irriterer ulvene – de blir mer og mer innpåslitne. Tassende rundt til alle årstider, stående på treplanker, tyggende på sjokolade eller med en tordenkjepp over skulderen. Av og til støyer de bare. Men de lukter skikkelig vondt. Skremmer vekk all maten. Av og til har de med seg store støyende jernmonstre som dreper alle de lune tærne. Og sleper dem vekk. Etterlater seg bare kvister og et par heldige overlevende som står og svaier i vinden. Helt alene.

I noen bittesmå deler av ulvenes lille verden finnes det noen friområder. Her er alt som før. Her er det stille. Her faller trærne til jorden når de blir gamle og blir til god jord, som gjør sine sønner og døtre høye og sterke. Her er det mye insekter, faktisk mange litt uvanlige og rare også. Her har ulvenes forfedre blitt født, her har de lekt, jaktet, spist, sultet, og dødd.

De tobente apene har ikke vært så mye i denne verden. De få som kommer plager ikke ulvene så veldig heller. Av en eller annen grunn har de aldri med seg jernmonstre.

Vervepremier

Resultatet av fjorårets vervekonkurranse er klart. Her kommer vinnerne:

Gaupetur:
Margarethe & John A. Hansen, Disenå
Lill Bente Bjørge, Fluberg
Odd Skybak, Skarnes

Bokpremie:
Gunnar S. Sjøstad, Bergen
Anne H. Rising, Moss
Ero S. Karlsen, Trondheim
Linda Ann Rusten, Oslo
Astrid Berger, Fenstad
Stein Karlsen, Råde
Jørn Kåsa, Langangen
Ronny Berntzen, Sellebakk
Christin Valsjø, Lillehammer
Per Kristian Stokke, Kristiansand

Gratulasjoner og takk for innsatsen til alle!

Her kan ulvene være ville i fred. Her er skogen vill.

Men tiden krever sine offer. Før eller siden kommer ulvene til å lukte og se noen hvite brekende byttedyr rundt omkring utkanten av skogen sin. Og de kommer til å jakte slik de alltid har gjort. De kommer til å drepe slik de alltid har gjort. Kanskje flere enn de orker å spise. Kanskje de vil spare litt til andre sultne ulver.

Da kommer apene med tordenkjeppene og jernmonstrene og dreper alle ulvene. Jakter på dem fra luften og skyter dem der de mykt og smidig løper mellom de lune tærne, dessverre lett synlige mot den hvite snøen. Kanskje ungene til skytteren setter seg oppå ulven og leker litt når de kjøres ned til bygda. Kanskje noen putter hånden i munnen på ulven og tar et fint bilde.

Da er ikke skogen vill lenge. Da er skogen bare beitemark for de kultiverte. For sauene, for oss, for alle som går med treplanker under beina, med sjokolade i munnen og med tordenkjepp over skulderen. Da er vi blitt kvitt en gammel kollega og villmarken samtidig. To fluer i et smekk.

Pål Røynesdal

FVRs årsmøte

Kornsjø, 12. mai 2001

Referat

- Valg av referent/ordstyrer.*
Morten Bilet ble valgt til møteleder og Randi Haakenaasen til referent.
- Godkjenning av innkalling og sakliste.*
Innkalling og sakliste ble godkjent uten anmerkninger.
- Årsmelding.*
Arne innledet med å gjøre oppmerksom på at FVR ikke har noen ansatte, og at det derfor blir svært mye arbeid i fritiden for dem som sitter i styret. Mange jobber med FVR-saker hver kveld og helg. Arne gikk deretter grundig gjennom årsmeldingen som ble godkjent.

Et innspill fra salen gjaldt det generelle problem at fellinger starter før klagefristen på fellingsvedtaket er ute. Ofte kan dyret være skutt før klagen er besvart. Det ble foreslått at vi sender kopi av fremtidige klager til sivilombudsmannen, og at vi så går direkte til denne dersom vi blir ignorert. Videre ble det foreslått å samle alle saker som er blitt ignorert eller besvart for sent og sende disse til sivilombudsmannen.

Et annet innspill var om det var klokt å gå til namsretten i forbindelse med ulvejakten. Viggo Ree besvarte dette og poengterte at vi ikke fikk tre ukers klagefrist, og den eneste måten FVR kunne forsøke å stanse den pågående jakten på var å gå rettens vei. Vi mente vi hadde gode muligheter for å nå fram. Staten vant som kjent fram i saken, og det var av økonomiske årsaker umulig for FVR å anke.

4. Regnskap/budsjett
Berit Lind gjennomgikk regnskapet for 2000. Regnskapet var imidlertid ikke revidert i og med at revisor måtte si fra seg oppgaven. Det ble foreslått at styret ble gitt fullmakt til å finne fram til en ny revisor og at regnskapet revideres i ettertid. Saken løste seg imidlertid raskt i det en person fra salen påtok seg vervet umiddelbart (se punkt 6). Regnskap og budsjett ble deretter godkjent med denne anmerkning.

5. Kontingent
Styrets forslag om uendrede beløp for de ulike kontingentsatser neste år ble tatt til følge.

6. Valg
Ordstyrer refererte valgkomitéens innstilling der man så seg nødt til å avvike noe fra vedtektene i og med at et styremedlem ønsket å trekke seg etter halv valgperiode. Således var fire styremedlemmer på valg i stedet for tre. Komiteens innstilling:

Styremedlemmer:

Arne Flor
Geir Sjøli
Berit Lind (gjenvalg)
Stig Anderson (opp fra vara)
Randi Haakenaasen (ny)
Tormod Rype (ny)

Vararepresentanter:

Erling Mømb
Hanne Christensen
Johnny Eriksen (ny)
Jan Magne Sund (ny)

Valgkomité:

Burny Iversen Morten Bilet Viggo Ree

Revisor:

Komiteen hadde ikke lykkes med å finne fram til ny revisor, men Bård Haugrud fra salen sa seg villig til å påta seg oppgaven.

Etter at innstillingen var opplest, kom et grunnlagt innlegg fra salen der det bl.a. ble påpekt at det var åpenbart at myndighetene fullstendig ignorerte FVRs klager. FVR burde være en sterkere spydspiss i rovdyrarbeidet og være mer synlige framfor å prioritere papirarbeid. Som aksjonist i Atndalen ønsket han at FVR endret fokus i tråd med dette. En annen kommenterte imidlertid at om rettssaken ikke reddet ulvene så gjorde jo heller ikke aksjonene det.

Under selve valgprosedyren ble valgkomitéens forslag til nytt styre vedtatt mot en stemme.

7. Årsmøteprisen
FVRs rovdyrpris gikk i år til Per Johan Tømmeraas for hans store og mangeårige innsats for våre rovfugler, og han ble behørig tildelt et av Viggo Rees grafiske arbeider.

Det samme fikk for øvrig Berit Lind som takk for hennes innsats som tidligere leder for FVR.

****

Etter årsmøtet holdt Kåre Elgmork et særdeles interessant og fengende foredrag om "Bjørn og ulv på Østlandet i de siste 250 år". Deretter fikk vi også ta del i Per Johan Tømmeraas' kunnskaper og erfaringer fra sitt arbeid.

Oslo, 27. mai 2001 Randi Haakenaasen

Glimt fra årsmøtet

Foreningens leder Arne Flor (til venstre) deler ut årets rovdyrpris til Per Johan Tømmeraas

Morten Bilet - dagens møteleder

Per J. Tømmeraas og FVRs informasjonsskulent Viggo Ree

Årsmøtet i Foreningen Våre Rovdyr ble avholdt i Kornsjø ved Halden 12. mai.

Professor Kåre Elgmork om bjørn og ulv på Østlandet de siste 250 år

Berit Lind gjør rede for foreningsøkonomien

Springgruppa i Østfold ved noen av dem. Fra venstre: Jens Petter Wold, Ronny Berntzen, Frank Hansen, Per Glad, Jan Chr. Häckert

I et praktfullt vær loset springgruppa delta-gerne inn i terrenget til ulveflokk som har hatt tilhold her i en årrekke. I tillegg til sportegn fra ulvene kunne også flere rovfuglarter bivaes.

Foreningen Våre Rovdyr

Foreningens formål

* arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander

* arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse

* påse at myndighetene følger opp gjeldende bestemmelser, f.eks. viltloven og internasjonale konvensjoner

* spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rov-dyrenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper

* støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler

* arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:

- artenes reproduksjonstid
- ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
- artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk

* samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Tlf. (aut. svarer): 63 90 93 56
Web: www.fvr.no

Hovedmedlemskap	min. kr 150
Familiemedlemskap	
- (hovedmedlem + familie)	min. kr 250
Juniormedlemskap (under 18 år)	min. kr 75
Bedriftsmedlemskap	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter/år av tidsskriftet Våre Rovdyr

Kun abonnement Våre Rovdyr min. kr 150

Konto: 2800 11 12149

Lokalkontakter

Øst-Finnmark
Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Nord/Midt-Troms
Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Troms
Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Hordaland
Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5098 Bergen
p 55 27 04 93

Rogaland
Svein Efteland
Toreskogv. 35
4060 Kleppe
p 51 42 62 47
a 51 42 11 07

Vest-Agder
Jan Birger Westergren
Sømskleiva 11
4637 Kristiansand
p 38 04 69 87

Aust-Agder
Arne Flor
Bergstien 18
4842 Arendal
p 37 03 16 95
mob 94 29 86 26

Vestfold
Helge Schjerve
Kirketorget 7
3616 Kongsberg
p 32 76 63 16

Buskerud
Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
mob 98 64 57 75
fax 32 15 78 22

Valdres
Svein Sørli
Svoldersgt. 2 B
Y219
2821 Gjøvik
p 61 36 46 94

Land
Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 11 13 20

Ottadalen
Per Bådshaug
Postboks 190
2686 Lom
p 61 21 14 18

Røros
Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Nord-Østerdal
Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Sør-Hedmark
Ole J. Myhrvold
Hyttbakkestien 9
2200 Kongsvinger
p 62 81 52 22

Aurskog/Høland
Svein Evensen
Lille Husebyv. 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Halden
Johnny Eriksen
Major Forbusgt. 10
1776 Halden
p 69 18 71 10
a 69 30 32 00
mob 92 89 69 51

Ledelse

Leder
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 94 29 86 26, mob 48 11 12 35

Sekretær
Randi Haakenaasen, Welhavens gt. 6, 0166 Oslo
p 22 20 56 74

Kasserer
Stig Anderson, Lokesvei 18, 4846 Arendal
p 37 02 36 22, a 37 05 71 95

Øvrige styremedlemmer
Berit Lind, Sophus Aars vei 27, 0588 Oslo
p 22 22 97 19, mob 97 54 93 03

Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Tormod Rype, Rødsåsen 52, 1389 Heggedal
p +45 98 23 15 89, a 23 35 27 74, mob 40 85 30 70

Vararepresentanter
Erling Mømb, Østagerenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Hanne Christensen, Sandåsveien 13 A, 0956 Oslo
p 22 25 48 07

Johnny Eriksen, Major Forbusgt. 10, 1776 Halden
p 69 18 71 10, mob 92 89 69 51

Jan Magne Sund, Sund, 1798 Aremark
p 69 19 85 04, a 69 21 41 00, mob 97 68 24 27

Redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsveien 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, a 23 18 56 07, mob 91 54 41 91

Medietalsmann
Morten Bilet, Måltrostveien 33 A, 1430 Ås
p 64 94 31 14, a 22 90 20 00, mob 93 04 71 78

Informasjonsskulent
Viggo Ree, Pamperudbakken, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75, faks 32 15 78 22

Regionleder Nord-Norge
Hans Gundersen, Vidrek, 8520 Ankenesstrand
p 76 95 96 55, mob 94 50 84 41

Regionleder Midt-Norge
Johan Storm Nielsen, 7760 Snåsa
p 74 15 12 77

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 94 29 86 26, mob 48 11 12 35

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

- men nå har Mikkel Rev
blitt vegetarianer,
plutselig ble han
uvel og mett...
(side 35)

